

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЗВО «МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Навчально-науковий інститут «Європейська школа бізнесу»
Кафедра менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування

«ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ»
Завідувач кафедри
менеджменту, фінансів та
бізнес-адміністрування
_____ Наталія ПРИЙМАК
«__» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ТЕМА: «АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ»

Виконавець: Українець Віталій Анатолійович
(прізвище, ім'я та по батькові, підпис)

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Освітня програма: «Менеджмент і бізнес-адміністрування»

Науковий керівник: Ліснічук Оксана Андріївна, к.е.н., доцен
(прізвище, ім'я та по батькові, підпис)

Київ-2025

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут «Європейська школа бізнесу»
Кафедра менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент і бізнес-адміністрування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
менеджменту, фінансів та
бізнес-адміністрування

_____ Наталія ПРИЙМАК

«___» _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ НА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»**

Українця Віталія Анатолійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Антикризове фінансове управління підприємством», науковий керівник роботи к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування Ліснічук О.А., затверджені наказом по університету № 195-С від «25» вересня 2024 р.
2. Вихідні дані до роботи: наукові статті з антикризового фінансового управління, публікації за темою, статистичні дані підприємства, іноземні та вітчизняні наукові джерела, інтернет-ресурси.
3. Зміст пояснювальної записки: дослідження теоретичних основ антикризового фінансового управління підприємством; аналізу та оцінці сучасного стану та перспективи антикризового фінансового управління підприємствами; розробці проектних рекомендацій щодо удосконалення методики оцінки ризику появи фінансової кризи на підприємстві.
4. Перелік графічного матеріалу: таблиці, діаграми, графіки, схеми, що ілюструють теперішній стан проблеми та методи їх вирішення.

5. Консультанти роботи із зазначенням розділів, які вони консультують:

Розділ	Консультант (посада, ПІБ)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Доцент кафедри, Лісничук О.А.		
Розділ 2	Доцент кафедри, Лісничук О.А.		
Розділ 3	Доцент кафедри, Лісничук О.А.		

6. Календарний план

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Визначення мети та завдання, опрацювання літературних джерел		виконано
2.	Складання плану роботи та погодження його з керівником, підготовка вступу та першого розділу роботи		виконано
3.	Збір і обробка економічної та статистичної інформації, підготовка другого розділу роботи		виконано
4.	Підготовка третього розділу роботи та висновків		виконано
5.	Перевірка роботи на плагіат. Попередній захист роботи на кафедрі.		виконано
6.	Одержання відгуку від наукового керівника, зовнішнє рецензування роботи		виконано
7.	Здача роботи на кафедру		виконано
8.	Захист кваліфікаційної магістерської роботи		виконано

Здобувач вищої освіти _____ Віталій УКРАЇНЕЦЬ
(підпис)

Керівник
кваліфікаційної роботи _____ Оксана ЛІСНІЧУК
(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальний обсяг кваліфікаційної магістерської роботи «Антикризове фінансове управління підприємство» складає 81 сторінку та містить 13 рисунків, 19 таблиць, 51 використане джерело.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ, МАЙНОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ, ОЦІНКА РИЗИКІВ, ФІНАНСОВА КРИЗА, ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА.

Кваліфікаційна магістерська робота присвячена питанням антикризового фінансового управління підприємством.

Перший розділ роботи присвячений дослідженню теоретичних основ антикризового фінансового управління підприємством.

Другий розділ роботи присвячений аналізу та оцінці сучасного стану та перспективи антикризового фінансового управління підприємствами.

Третій розділ роботи присвячений розробці проектних рекомендацій щодо удосконалення методики оцінки ризику появи фінансової кризи на підприємстві.

Практична цінність представлених досліджень полягає в тому, що висновки та пропозиції можуть бути використані в процесі практичної роботи підприємства.

ABSTRACT

The total volume of the qualifying master's thesis "Anti-crisis financial management of the enterprise" is 81 pages and contains 13 figures, 19 tables, 51 used sources.

ANTI-CRISIS MANAGEMENT, FINANCIAL MANAGEMENT, PROPERTY POTENTIAL, RISK MANAGEMENT, RISK ASSESSMENT, FINANCIAL CRISIS, FINANCIAL DIAGNOSTICS OF THE ENTERPRISE.

The qualifying master's thesis is devoted to issues of anti-crisis financial management of the enterprise.

The first section of the work is devoted to the study of the theoretical foundations of the anti-crisis financial management of the enterprise

The second section of the work is devoted to the analysis and assessment of the current state and prospects of anti-crisis financial management of enterprises.

The third section of the work is devoted to the development of project recommendations for improving the methodology for assessing the risk of a financial crisis at the enterprise.

The practical value of the presented studies is that the conclusions and proposals can be used in the process of practical work of the enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	7
1.1. Сучасний стан наукових досліджень питань антикризового фінансового управління підприємством	7
1.2. Промисловий бізнес: фінансово-управлінський аспект.....	11
1.3. Особливості антикризового фінансового менеджменту в промисловому бізнесі	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ "Львівський радіоремонтний завод").....	28
2.1. Антикризова фінансова діагностика майнового потенціалу підприємства.....	28
2.2. Антикризова фінансова діагностика ефективності діяльності підприємства у 2022 - 2024 рр.	38
2.3. Оцінка джерел і напрямів фінансування антикризового фінансового управління підприємства.....	47
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РИЗИКУ ПОЯВИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	53
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

В умовах воєнного часу перед українськими промисловими підприємствами постає проблема своєчасного гнучкого реагування на нестабільність ринкового середовища, з одного боку, і формування адекватної фінансової політики та стратегії розвитку підприємств – з іншого. Це багато в чому зумовлює потребу у формуванні та використанні ефективних методів і інструментів управління. Водночас нині формується розуміння того, що, попри всі труднощі, пов'язані з воєнними діями, багато що залежить від самих промислових підприємств, від їхніх власників і менеджерів, від їхнього професіоналізму в сфері фінансової діяльності.

У цьому зв'язку особливого значення набувають теоретико-практичні дослідження у сфері антикризового фінансового управління промисловими підприємствами.

Сучасні промислові підприємства різних галузей функціонують в умовах високої складності, невизначеності та динамічності зовнішнього середовища. Ефективне управління фінансами промислових підприємств, вирішення стратегічних і тактичних завдань, пов'язаних з максимізацією прибутку, зростанням рентабельності, а також підвищенням ринкової вартості компанії, неможливе без використання сучасних методів і інструментів управління їхньою фінансовою діяльністю.

Нині опубліковано багато робіт, присвячених питанням як антикризового, так і фінансового управління промисловими підприємствами. Актуальні проблеми подолання кризи на підприємствах отримали висвітлення в працях таких вітчизняних учених, як Г.М. Азаренкова, К.С. Свередюк, Д.О. Омеляненко [1], Я. І. Алмашій [2], С.О. Ареф'єв, Ч. Цзіфань [3], М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань, О. А. Ліснічук [7], Баронос В.Г., Плікус І.Й., Соколенко Л.Ф. [8], Бондаренко С. А., Дроздова В. А. [11], Гой В.В., Васильєв О.В. [17], Гудзь О.Є. [18], Звягінцева О., Рябенко Г., Верланов О., Клименко С. [23], Левкович О. В., Яковенко О. В. [28], Петрук О. М.,

Полчанов А. Ю., Ніколаєнко С. М., Дячек С. М. [35], Тульчинський Р. В., Кириченко С. О., Ружицький А. В., Салоїд С. В. [42] та ін.

Дослідження специфіки антикризового фінансового управління вивчені в меншій мірі, однак роботи багатьох авторів дозволяють розглядати антикризове фінансове управління як частину антикризового менеджменту, що ґрунтується на методиці управління фінансами промислових підприємств [6, 12, 14, 15, 49, 50]

Водночас багатьом питанням зазначеної проблеми донині не приділялося належної уваги або вони виявилися недостатньо опрацьованими. Так, залишається досить широким спектр поглядів на саме поняття «антикризове фінансове управління», що, своєю чергою, ускладнює визначення конкретних заходів та управлінських дій у період перебування суб'єктів господарювання у стані кризи. Крім того, у вітчизняній науці досі не зроблено належного акценту на причинах, що зумовили стан неплатоспроможності значної кількості вітчизняних промислових підприємств на початок глобальної фінансової кризи.

Таким чином, недостатня розробленість багатьох аспектів проблеми антикризового фінансового управління на промислових підприємствах, її теоретична і практична значущість зумовили вибір теми, коло питань, що вимагають вивчення, мету і завдання дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень і методологічних підходів до формування антикризового фінансового управління на промислових підприємствах, а також розробка методичних і практичних рекомендацій щодо розвитку системи антикризового фінансового управління.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувалися такі **завдання**:

- розглянути теоретичні основи антикризового фінансового управління підприємством

- дослідити сучасний стан та перспективи антикризового фінансового управління підприємствами (на прикладі ТОВ "Львівський радіоремонтний завод")

- провести удосконалення методики оцінки ризику появи фінансової кризи на підприємстві

Об'єктом дослідження є система антикризового фінансового управління промисловим підприємством.

Предметом дослідження є теорія та методологія антикризового фінансового управління промисловим підприємством.

Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні та прикладні дослідження вчених у галузі антикризового управління, фінансового менеджменту, теорії та методології антикризового фінансового управління.

Методичною основою цієї роботи став системний підхід, що дозволив розглянути антикризове фінансове управління промисловим підприємством як взаємопов'язану область управлінських впливів, спрямованих на вихід промислового підприємства з кризової ситуації. У роботі використовувалися методи аналізу, синтезу, класифікації теоретичної інформації, а також методи фінансово-економічного аналізу та проектної діяльності у галузі розробки методичних основ антикризового фінансового управління.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємств, звітні дані Державної служби статистики України, дані фінансової звітності підприємства, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблемних питань економічної безпеки.

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи викладений на 75 сторінках і включає: 19 таблиць, 13 рисунків, список використаних джерел із 51 найменувань на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1. Сучасний стан наукових досліджень питань антикризового фінансового управління підприємством

Основне завдання підприємств на сьогодні – це виживання в сучасних ринкових умовах і недопущення банкрутства підприємства. Саме для цього необхідно за допомогою фінансового аналізу своєчасно виявляти та усувати недоліки у фінансовій діяльності та знаходити резерви поліпшення стану підприємства та його платоспроможності. Тому розробка ефективної системи антикризового управління є актуальною на сьогоднішній день.

Поява і широке поширення терміна «антикризове управління» слід віднести до середини дев'яностих років. Незважаючи на відносну новизну проблем антикризового управління, можна виділити значну групу вітчизняних дослідників, які займаються цією проблематикою. За кордоном питання антикризового управління також висвітлюються широкою групою дослідників. Однак і зараз, після виходу значної кількості публікацій з цієї тематики, термін «антикризове управління» ще не отримав однозначного тлумачення [6].

Як вважає М.В. Хацер, антикризове управління – це система управління підприємством, яка має системний і комплексний характер. Саме це управління є основою запобігання, а також усунення проблем, які є несприятливими для бізнесу [45].

На думку О.В. Аляшенко, Д.І. Вершиніна, «антикризове управління – це система оперативних заходів щодо реформування всіх систем управління з урахуванням можливих фінансових та інших ризиків» [2].

Під антикризовим управлінням О.С. Парошин розуміє управління, яке націлене на запобігання можливих серйозних ускладнень у ринковій

діяльності підприємства, забезпечення його стабільного, успішного господарювання з орієнтацією на розширене відтворення на сучасній основі за рахунок власних накопичень» [34].

Як вважають Р.В. Тульчинський, С.О. Кириченко, А.В. Ружицький, антикризове управління – сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно конкретного підприємства-боржника. Антикризове управління є категорією мікроекономіки і відображає виробничі відносини, що складаються на рівні підприємства під час його оздоровлення або ліквідації [42].

Астахова Н., Семиовця О. вказують, що під антикризовим управлінням часто розуміють «або управління в умовах кризи, або управління, спрямоване на виведення підприємства з кризового стану, в якому воно перебуває» [4].

Бондаренко С. А., Дроздова В. А. визначають, що антикризовий менеджмент передбачає два напрями антикризових заходів на підприємстві: по-перше, заходи щодо недопущення кризової ситуації, щодо її запобігання; по-друге, заходи щодо виходу з уже створеної кризової ситуації [11].

Проведений аналіз і синтез цих визначень дозволяє говорити про те, що антикризове управління – це управління, здатне передбачати або пом'якшувати кризи, а також управління, здатне утримувати функціонування в режимі виживання у період кризи і виводити фірму з кризового стану з мінімальними втратами.

Метою антикризового управління є розробка та першочергове здійснення заходів, спрямованих на нейтралізацію найнебезпечніших шляхів, що призводять до кризового стану.

При цьому, на думку Ю.Ю. Верланова, антикризове управління спрямоване насамперед на управління фінансовою стійкістю підприємствам [15].

Як зазначає К.І. Дакуніна, суть антикризового фінансового управління полягає у зниженні ймовірності виникнення кризи та впливі на хід її розвитку з метою мінімізації негативних фінансових наслідків для

організації. Звідси випливають і завдання антикризового фінансового управління

Перше - зниження ймовірності виникнення фінансової кризи.

Друге - мінімізація негативних фінансових наслідків кризи для організації [19].

Як вважають вітчизняні вчені, антикризове фінансове управління компанією полягає в маневруванні фінансами з метою найбільш ефективної нейтралізації викликів, що виникають за рахунок негативної зміни факторів (ризиків), які впливають на можливість виникнення і розвитку фінансової кризи компанії [35].

На думку О.В. Левкович, О.В. Яковенко, антикризове фінансове управління підприємством – це комплекс постійно діючих, взаємообумовлених і взаємопов'язаних складових управлінського процесу, спрямованих на недопущення, запобігання, попередження і подолання фінансових криз або усунення їх негативних наслідків для підприємства шляхом використання всього потенціалу управління фінансовим підрозділом підприємства [28].

Таким чином, проведені дослідження дозволяють нам стверджувати, що антикризове фінансове управління – це процес управління фінансовими ресурсами організації в умовах неплатоспроможності, спрямований на виведення суб'єкта господарювання з фінансової кризи і запобігання проявам фінансової кризи в довгостроковій перспективі.

Основна мета антикризового фінансового менеджменту полягає в розробці та реалізації заходів, спрямованих на недопущення і (або) швидке відновлення платоспроможності і відновлення фінансової стійкості, забезпечуючи вихід з кризового фінансового стану організації.

Зазначена мета визначає завдання, що стоять перед антикризовим фінансовим менеджментом:

- Діагностика фінансового стану організації, вибір і використання інструментарію, спрямованого на запобігання настанню кризової ситуації

шляхом постійного моніторингу фінансового стану підприємства і факторів зовнішнього середовища.

- Усунення неплатоспроможності суб'єкта господарювання. Розробляється система заходів, спрямована, з одного боку, на зменшення розміру поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань організації в короткостроковому періоді, а з іншого боку – на збільшення суми грошових активів, що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань. Використання цього механізму визначає необхідність скорочення величини як поточних потреб (що викликають відповідні фінансові зобов'язання), так і окремих видів ліквідних активів (з метою їх термінової конверсії в готівку).

- Відновлення фінансової стійкості організації. Це завдання передбачає розробку системи заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства у майбутньому періоді. Можливості суттєвого збільшення обсягу генерування власних фінансових ресурсів в умовах кризового розвитку обмежені, тому основним напрямом забезпечення фінансової рівноваги суб'єкта господарювання є скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів, що пов'язано зі зменшенням обсягу поточної та інвестиційної діяльності організації.

- Запобігання можливості банкрутства і ліквідації суб'єкта господарювання. У разі, якщо внутрішні механізми фінансової стабілізації і обсяг власних фінансових коштів, виявляється недостатнім для подолання загрози, має забезпечуватися ефективна зовнішня санація або реструктуризація підприємства.

- Мінімізація можливих фінансових наслідків. Ефективність заходів щодо відновлення фінансової стійкості оцінюється за критерієм мінімізації втрат ринкової вартості організації порівняно з досягнутим докризовим рівнем [15].

1.2. Промисловий бізнес: фінансово-управлінський аспект

Фінанси промислових підприємств – це сукупність «об'єктивно обумовлених економічних відносин, що мають розподільчий характер, грошову форму вираження і матеріалізуються в доходах, надходженнях, накопиченнях, які формуються у розпорядженні суб'єктів господарювання для цілей забезпечення виробничої діяльності» [10].

Це визначення характеризує широку сферу фінансових відносин, що виникають у процесі діяльності промислових підприємств, які зумовлюють умови їхнього ефективного функціонування. Тому управління фінансами є найважливішим складовим елементом менеджменту підприємства загалом, передбачаючи комплексне вирішення завдань планування, обліку та контролю доходів і витрат, що дозволяє суб'єкту господарювання підвищити рентабельність його діяльності та конкурентоспроможність.

Аналіз грошових потоків, пошук ефективних джерел фінансування, оптимізація структури капіталу, мобілізація і ефективне використання інвестицій, грамотне управління дебіторською і кредиторською заборгованістю – все це ставиться на чільне місце у діяльності сучасних підприємств. Збільшення фінансових результатів (максимізація прибутку), забезпечення поточної та перспективної платоспроможності, досягнення прийняттого рівня фінансової стійкості за заданого рівня фінансового ризику – пріоритетні цілі діяльності будь-якого промислового підприємства. У таблиці нами проаналізована динаміка структури капіталу підприємств базових галузей української економіки [51].

Таблиця 1.1

Структура капіталу підприємств базових галузей економіки [51]

Дата	Галузь	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання	Інші джерела	Баланс
31.12.20	Усього	35.15	17.48	47.37	-	100
	Енергокомплекс	53.55	12.13	34.02	-	100
	Промисловість	38.75	18.76	42.49	-	100
	Торівля	11.32	26.24	67.39	-	100

31.12.21	Усього	34.14	18.74	47.08	0.04	100
	Енергокомплекс	50.1	13.74	36.15	0.01	100
	Про мисловість	38.52	19.6	41.48	0.01	100
	Торгівля	10.99	19.38	59.53	0.1	100
31.12.22	Усього	24.7	22.69	52.57	0.04	100
	Енергокомплекс	41.97	16.12	41.89	0.02	100
	Про мисловість	28.8	23.563	47.66	0.01	100
	Торгівля	1.17	36.17	62.66	-	100
31.12.23	Усього	28.35	20.56	50.97	0.02	100
	Енергокомплекс	40.14	9.93	49.92	0.01	100
	Про мисловість	20.33	24.79	54.88	-	100
	Торгівля	-5.4	33.86	71.28	-	100

Аналізуючи дані таблиці 1.1, можна зробити такі висновки:

1) спостерігається стійка тенденція до зменшення долі власного капіталу підприємств як в цілому в економіці, так і підприємств промисловості, сільського господарства, а галузь повністю втратила власний капітал;

2) найбільшу питому вагу займають короткострокові джерела фінансування, при цьому їх частка зростає;

3) зменшення частки довгострокових джерел фінансування (власний капітал і довгострокові зобов'язання) звужує фінансові можливості підприємств щодо реалізації інноваційно інвестиційних проектів і пояснює, в певній мірі, спадну тенденцію показників економічного розвитку.

Для підтвердження даного висновку розглянемо більш детально динаміку змін у структурі власного капіталу, наведену в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Склад власного капіталу підприємства за галузями економіки (млн. грн.) [51]

Дата	Галузь	Власний капітал	Зареєстрований капітал	Додатковий капітал	Резервний капітал	нерозподілений прибуток
31.12.20	Усього	1904940.2	909643.1	992749.3	47137.4	57015.0
	Енергокомплекс	148147.8	27313.5	30137.7	125094.6	80223.1
	Про мисловість	660359.3	222892.4	408143.0	17376.1	37187.5
	Торгівля	29522.9	440-57.8	13261.9	695.2	-18205.7
31.12.21	Усього	1950374.9	1173329.9	820347.8	50735.0	20837.7
	Енергокомплекс	156820.0	30211.7	29631.3	14172.8	85421.7
	Про мисловість	721156.3	414124.8	243600.6	17485.0	63098.9
	Торгівля	32190.8	51166.1	17299.7	987.1	25264.9

31.12.22	Усього	1480685.0	1256285.4	866086.2	-579900.5	119149.0
	Енергокомплекс	163931.7	30539.5	31183.0	90132.1	3136.3
	Про мисловість	579218.9	399425.8	296180.6	-113570.9	20326.6
	Торгівля	3144.7	49586.3	12744.1	-48410.0	11506.2
31.12.23	Усього	2288741.4	1655966.1	1590838.1	-893834.4	119039.2
	Енергокомплекс	275303.8	33580.2	36836.3	189692.1	3480.1
	Про мисловість	479066.8	414702.7	357998.3	-289212.7	22399.1
	Торгівля	-16038.1	54065.9	14082.8	-70322.6	14679.3

Згідно даних табл. 1.2 за період 2020 – 2023 роки обсяг власного капіталу в цілому в економіці зменшився на 22% або з 1904940.2 млн. грн. до 1480658.0 млн. грн., що обумовлено зростанням непокритого збитку в сумі 579900.5 млн. грн. та неоплаченого і вилученого капіталу до 10 млрд. грн. На кінець 2023 року власний капітал підп-риємств в економіці зріс у порівнянні з 2022 роком на 54.6% (до 2288741.4 млн. грн.) в основному за рахунок двох статей – зареєстрованого капіталу на 31.8% і додаткового капіталу – 83.7% при зростанні непокритого збитку на 54.1% (893834.4 млн. грн.).

Така динаміка показників дає підстави стверджувати, що основним джерелом приросту власного капіталу була переоцінка активів у зв'язку з високими темпами інфляції.

У промисловості обсяги власного капіталу на кінець 2023 року у порівнянні з 2022 роком скоротились на 17.3%. При цьому непокритий збиток зріс більше ніж у два з половиною рази, що свідчить про те, що промислові підприємства функцінують в кризових умовах що вимагає розробки методики управління фінансами промисловості в умовах кризи.

Отже, в умовах постійно мінливих факторів зовнішнього середовища і внутрішніх умов здійснення фінансово-господарської діяльності зростає ймовірність періодичного виникнення кризи підприємства, яка може набувати різних форм [24].

Під кризою розуміють крайнє загострення внутрішньовиробничих і соціально-економічних відносин, а також відносин організації із зовнішньоекономічним середовищем [6].

Кризові ситуації можуть виникнути на будь-якій стадії діяльності організації: як у період становлення і розвитку, так і в період стабілізації та розширення виробництва і, нарешті, при початку спаду.

Однією з найсерйозніших форм кризи, що несе найбільш небезпечні потенційні загрози функціонуванню підприємства, є фінансова криза, яка виражається в порушенні фінансової рівноваги підприємства і відображає циклічно виникаючі протягом його життєвого циклу під впливом різноманітних факторів суперечності між фактичним станом його фінансового потенціалу і необхідним обсягом фінансових потреб [4].

Фактори, що зумовлюють фінансову кризу, поділяються на дві основні групи:

1) зовнішні (екзогенні) фактори, які не залежать від діяльності підприємства - серед них виділяють соціально-економічні фактори загального розвитку країни, ринкові фактори, інші зовнішні фактори;

2) внутрішні (ендогенні) фактори, що залежать від діяльності підприємства - серед них виділяють фактори, пов'язані з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, інші фактори [27].

Фінансові кризи можна класифікувати за такими основними ознаками (рис. 1.1).

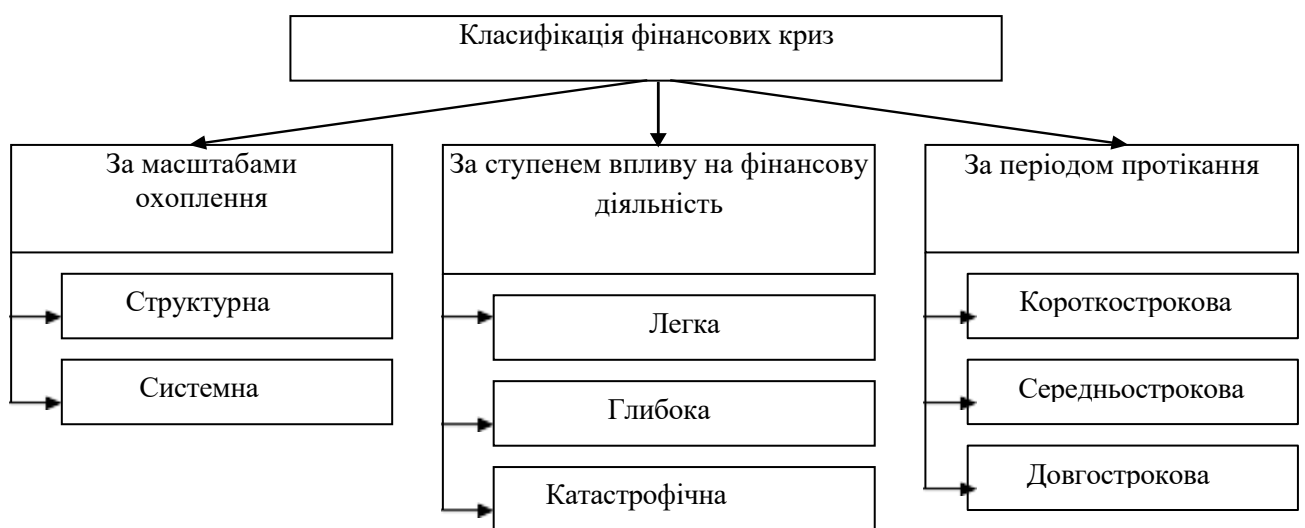

Рис. 1.1. Класифікація фінансових криз

Зовнішнім проявом кризового стану підприємства є його неплатоспроможність, тобто нездатність суб'єкта господарювання здійснювати платежі за своїми строковими зобов'язаннями.

Виділяють такі стадії неплатоспроможності підприємства [5]:

1) прихована неплатоспроможність - характеризується зниженням показників ділової активності та рентабельності підприємства. Ця стадія неплатоспроможності не зачіпає показників ліквідності і фінансової стійкості, які можуть перебувати в допустимих межах. На цій стадії підприємство ще може самостійно впоратися з неплатоспроможністю шляхом зміни цін на продукцію підприємства, ефективної маркетингової політики, посилення контролю за виробленими витратами підприємства тощо;

2) стадія фінансової нестійкості підприємства - характеризується різким погіршенням показників фінансової стійкості підприємства: їхній рівень зазвичай перебуває у самих межах допустимих значень і має поступову тенденцію до зниження з одночасним погіршенням показників ділової активності та рентабельності підприємства. Ця стадія неплатоспроможності характеризується відсутністю у підприємства можливостей самостійно впоратися з передбачуваною неплатоспроможністю: підприємство на цій стадії намагається залучити додатковий капітал іззовні або розпродати частину свого майна;

3) стадія банкрутства підприємства - проявляється в неузгодженості грошових потоків, погіршенні показників фінансової стійкості, рентабельності і ділової активності, а також показників платоспроможності підприємства. Підприємство не може своєчасно оплачувати свої борги, і банкрутство стає юридично очевидним.

Запобігання фінансовій кризі підприємства, її ефективне подолання та ліквідація негативних наслідків забезпечується в процесі особливої системи фінансового менеджменту, яка отримала назву «антикризове фінансове

управління підприємством», спрямованого на нейтралізацію ризику його банкрутства.

Антикризове фінансове управління являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на запобігання і подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їхніх негативних фінансових наслідків [14]

Головною метою антикризового фінансового управління є відновлення фінансової рівноваги підприємства та мінімізація темпів зниження його ринкової вартості, спричиненої фінансовою кризою.

Процес антикризового фінансового управління підприємством передбачає такі основні етапи (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Етапи антикризового фінансового управління на підприємстві

Розрізняють такі види антикризової фінансової стратегії:

- стратегія згорання;
- стратегія виживання;
- стратегія стабілізації та прориву.

У межах стратегії згорання можливі такі альтернативні рішення:

- перетворення підприємства на дочірню фірму свого клієнта з метою продовження свого існування;
- розпродаж частини активів диверсифікованої компанії;
- ліквідація підприємства, яке має найгіршу позицію в галузі [23].

Стратегія виживання (оборонна стратегія) передбачає еволюційний розвиток підприємства з урахуванням сформованого становища, тобто плавне, з мінімальними перебудовами, але надійне поліпшення показників, аж до фінансового оздоровлення.

Стратегія стабілізації та прориву являє собою перехід від оборонної стратегії до наступально-оборонної, що забезпечує поліпшення всіх аспектів діяльності підприємства за мінімально короткий час і передбачає прагнення до лідируючого становища на ринку, тим самим дозволяючи перейти до стратегії зростання.

У системі антикризового фінансового управління підприємством виділяють такі основні механізми (рис. 1.3).

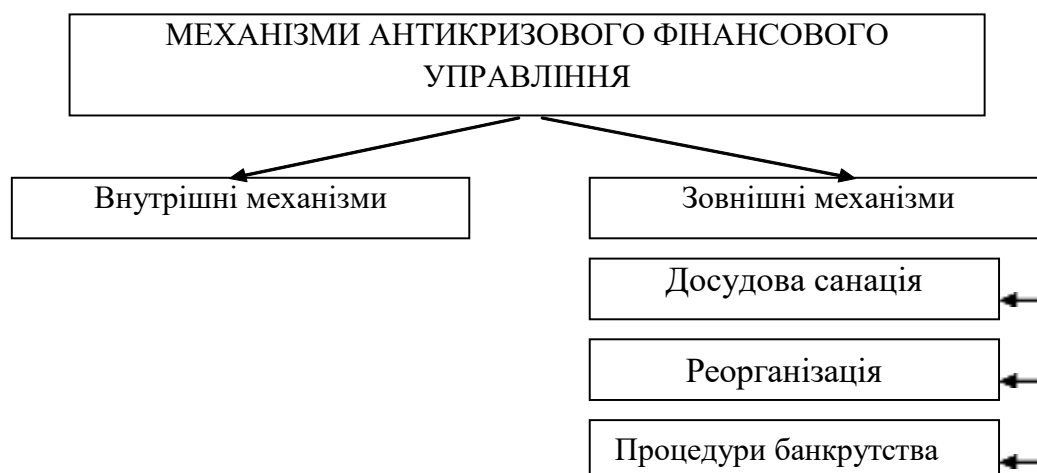

Рис. 1.3. Механізми антикризового фінансового управління [23].

Внутрішні механізми антикризового фінансового управління використовуються на перших двох стадіях неплатоспроможності підприємства - прихованої неплатоспроможності та фінансової нестійкості, зовнішні механізми - на третій стадії неплатоспроможності підприємства (стадії банкрутства).

Основна роль у системі антикризового управління підприємством належить внутрішнім механізмам фінансової стабілізації. Це пов'язано з тим, що успішне застосування цих механізмів дозволяє не тільки знизити загрозу банкрутства, а й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку. Відповідно до основних завдань антикризового фінансового управління фінансова стабілізація підприємства повинна послідовно здійснюватися за такими етапами (рис. 1.4) [5].

Рис. 1.4. Етапи фінансової стабілізації підприємства [23]

1. Усунення неплатоспроможності. Цей етап фінансової стабілізації полягає у відновленні здатності підприємства здійснювати платежі за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями для того, щоб запобігти виникненню процедури банкрутства.

На цьому етапі розробляється система заходів, спрямована, з одного боку, на зменшення розміру поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових

зобов'язань підприємства в короткостроковому періоді, а з іншого боку, - на збільшення суми грошових активів, що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань. Використання цього механізму визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб (що викликають відповідні фінансові зобов'язання), так і окремих видів ліквідних активів (з метою їхньої термінової конверсії в грошову форму).

2. Відновлення фінансової стійкості. Хоча неплатоспроможність підприємства може бути усунена протягом короткого періоду за рахунок здійснення низки оперативних заходів, причини, які генерують неплатоспроможність, можуть залишатися незмінними, якщо не буде відновлена фінансова стійкість підприємства. Це дозволить усунути загрозу відновлення фінансової кризи не тільки в короткому, а й у відносно більш тривалому проміжку часу.

Цей етап передбачає розробку системи заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства у майбутньому періоді. Модель фінансової рівноваги підприємства, досягнення якої прагне підприємство у кризовій ситуації, може бути представлена у такому вигляді:

$$\text{ОГВФР} = \text{ОПВФР}$$

де ОГСФР – можливий обсяг генерування власних фінансових ресурсів підприємства;

ОПСФР – необхідний обсяг споживання власних фінансових ресурсів підприємства [25].

Як видно з наведеної формули, праву її частину становлять усі джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства, а ліву - відповідно всі напрями використання цих ресурсів

Можливості суттєвого збільшення обсягу генерування власних фінансових ресурсів в умовах кризового розвитку обмежені, тому основним напрямом забезпечення досягнення фінансової рівноваги підприємства є скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів, що пов'язано зі зменшенням обсягу операційної та інвестиційної діяльності підприємства.

3. Забезпечення фінансової рівноваги у тривалому періоді. Повна фінансова стабілізація досягається лише тоді, коли підприємство забезпечило тривалу фінансову рівновагу в процесі свого майбутнього економічного розвитку, тобто створило передумови стабільного зниження вартості використовуваного капіталу і постійного зростання своєї ринкової вартості. Це завдання вимагає внесення певних коректив у окремі параметри фінансової стратегії підприємства. Скоригована з урахуванням несприятливих факторів фінансова стратегія підприємства має забезпечувати високі темпи стійкого зростання його операційної діяльності за одночасної нейтралізації загрози його банкрутства у майбутньому періоді [25].

На цьому етапі розробляється система заходів, спрямованих на підтримання досягнутої фінансової рівноваги підприємства у тривалому періоді. Цей механізм базується на використанні моделі стійкого зростання підприємства, забезпечуваного основними параметрами його фінансової стратегії.

Система антикризового фінансового управління базується на певних принципах, основні з яких розглянемо детально.

1. Принцип постійної готовності до реагування. Підприємства функціонують в умовах високої нестабільності факторів зовнішнього середовища, у зв'язку з чим досягнута в результаті ефективного фінансового менеджменту фінансова рівновага підприємств дуже мінлива в динаміці. Об'єктивна ймовірність виникнення фінансових криз підприємства визначає необхідність підтримання постійної готовності фінансових менеджерів до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства на будь-якому етапі його економічного розвитку.

2. Принцип превентивності дій. Цей принцип передбачає, що краще запобігти загрозі фінансової кризи, ніж здійснювати її вирішення і забезпечувати нейтралізацію її негативних наслідків. Реалізація принципу забезпечується ранньою діагностикою передкризового фінансового стану

підприємства і своєчасним використанням можливостей нейтралізації фінансової кризи.

3. Принцип терміновості реагування. Негативні прояви фінансової кризи не тільки мають тенденцію до розширення з кожним новим господарським циклом підприємства, але і породжують нові супутні йому негативні фінансові наслідки. Тому, чим раніше будуть включені антикризові фінансові механізми за результатами діагностики нестійкого фінансового стану підприємства, тим більшими можливостями для відновлення порушеної рівноваги буде розташовувати підприємство.

4. Принцип адекватності реагування. Використання окремих механізмів нейтралізації загрози фінансової кризи і її вирішення має виходити з реального рівня такої загрози і бути адекватним цьому рівню. В іншому випадку не буде досягнутий очікуваний ефект антикризового фінансового управління.

5. Принцип комплексності ухвалених рішень. Практично кожна фінансова криза підприємства за джерелами генеруючих її факторів, а відповідно, і за формами прояву негативних наслідків має комплексний характер. Аналогічний комплексний характер має і система розроблених і реалізованих антикризових заходів, що забезпечують ефективну нейтралізацію впливу таких факторів і їхніх негативних наслідків.

6. Принцип альтернативності дій. Цей принцип передбачає, що кожне з ухвалених антикризових фінансових рішень має базуватися на вивченні низки можливих альтернативних рішень з оцінкою рівня їхньої ефективності.

7. Принцип адаптивності управління. Фактори, що зумовлюють виникнення фінансової кризи, як правило, характеризуються високим рівнем динамізму, що зумовлює необхідність високого рівня гнучкості системи антикризового фінансового управління, її швидкої адаптації до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища.

8. Принцип пріоритетності використання внутрішніх ресурсів. У процесі антикризового управління, особливо на ранніх стадіях діагностики

фінансової кризи, підприємство має розраховувати переважно на внутрішні фінансові можливості його реалізації, оскільки в цьому разі можна уникнути втрати управління над підприємством і процедур зовнішнього контролю його фінансово-господарської діяльності.

9. Принцип оптимальності зовнішньої санації. Цей принцип передбачає, що під час вибору форм зовнішньої санації слід виходити із системи певних критеріїв, розроблених у процесі антикризового фінансового управління, таких як збереження управління над підприємством його первісними засновниками, мінімізація втрати ринкової вартості підприємства тощо.

10. Принцип ефективності. Реалізація цього принципу забезпечується зіставленням ефекту від антикризового фінансового управління і витрат, пов'язаних із реалізацією його заходів. Ефективність антикризового фінансового управління може характеризуватися рівнем досягнення окремих його цілей (зниження негативних фінансових наслідків, відновлення платоспроможності підприємства тощо) [33].

1.3. Особливості антикризового фінансового менеджменту в промисловому бізнесі

Особливості антикризового фінансового менеджменту в промисловому бізнесі полягають, зокрема, в тому, що в цій сфері дуже важливим є фінансово-економічний аналіз, що дозволяє визначити показники фінансової стійкості компанії (Додаток 1).

Крім того, в процесі аналізу діяльності підприємства в межах антикризового фінансового управління особлива увага приділяється вивченню стану, динаміки та структури основних засобів, оскільки вони займають велику питому вагу в довгострокових активах підприємства. Зміна суми за цією статтею може відбутися як за рахунок збільшення (зменшення) кількості машин, обладнання, будівель, споруд, так і за рахунок підвищення

їх вартості за знову придбаними фондами та переоцінки старих у зв'язку з інфляцією.

Також у процесі аналізу вивчають динаміку, склад інвестиційного портфеля, його структуру і зміни за звітний період. Значну частку в складі основного капіталу можуть займати нематеріальні активи. До них відносяться патенти, ліцензії, торгові марки та товарні знаки, права на користування природними та іншими ресурсами, програмні продукти для комп'ютерів, нові технології та технічні рішення, що приносять вигоду в процесі господарської діяльності. Інвестиції в нематеріальні активи окупаються протягом певного періоду за рахунок додаткового прибутку, отриманого підприємством внаслідок їх застосування, і за рахунок амортизаційних відрахувань [29].

З розвитком ринкових відносин збільшуються розміри і частка нематеріальних активів у загальній сумі капіталу підприємства. Зростає і економічний інтерес до підвищення прибутковості підприємства за рахунок використання виключного права підприємства на результати інтелектуальної власності. Відтак аналіз ефективності використання нематеріальних активів має велике значення.

Одним з найважливіших чинників збільшення обсягу виробництва продукції на промислових підприємствах є забезпеченість їх основними фондами у необхідній кількості та асортименті та їхнє повніше і ефективніше використання.

Завдання аналізу – визначити забезпеченість підприємства та його структурних підрозділів основними фондами та рівень їхнього використання за узагальненими та приватними показниками; встановити причини зміни їхнього рівня; розрахувати вплив використання основних фондів на обсяг виробництва продукції та інші показники; вивчити ступінь використання виробничої потужності підприємства та обладнання; виявити резерви підвищення ефективності використання основних засобів [38].

Загалом, можна сказати, що від рівня матеріально-технічної бази підприємства, ступеня використання його виробничого потенціалу залежать усі кінцеві результати господарювання, зокрема обсяг випуску продукції, рівень її собівартості, прибуток, рентабельність, фінансовий стан тощо.

Якщо виробнича потужність підприємства використовується недостатньо повно, то це призводить до збільшення частки постійних витрат у їхній загальній сумі, зростання собівартості продукції і, як наслідок, зменшення прибутку. Тому в процесі аналізу необхідно встановити, які зміни відбулися у виробничій потужності підприємства, наскільки повно вона використовується і як це впливає на собівартість, прибуток, рентабельність, беззбитковий обсяг продажів, зону безпеки підприємства та інші показники [18].

Як зазначає А. В. Кулик, для аналізу та оцінки використання основних засобів доцільно застосовувати систему показників, які б комплексно характеризували всі аспекти їх функціонування на підприємстві. Ці показники можна розділити на такі групи: показники, що характеризують технічний стан і рух виробничих засобів; показники, що характеризують технічне оснащення підприємства; показники, що характеризують ефективність використання основного капіталу [26].

Показники, що характеризують технічний стан і рух основних засобів [26]:

1. Коефіцієнт зносу - відображає частку вартості основних засобів, яка вже перенесена на вартість виготовленої продукції, і водночас характеризує ступінь зносу основних засобів підприємства станом на певну дату. Коефіцієнт зносу (Кз) розраховується за формулою та виражається у відсотках:

$$K_{из} = \frac{Z_{oc}}{B_n} \times 100$$

де Z_{oc} – знос основних засобів;

B_n – первісна вартість основних засобів.

2. Коефіцієнт придатності – ($K_{пр}$) характеризує незношену частку основних засобів підприємства на певну дату.

$$K_{пр} = \frac{B_з}{B_n}$$

де $B_з$ – залишкова вартість основних засобів;

B_n – первісна вартість основних засобів.

Між коефіцієнтом зносу та придатності існує такий зв'язок, що разом вони становлять 1, або 100%.

3. Коефіцієнт оновлення – ($K_{он}$) характеризує ступінь інтенсивності оновлення основних засобів підприємства:

$$K_{он} = \frac{B_{oc / рік}}{B_{n / p.г}}$$

де $B_{oc / рік}$ – вартість основних засобів, що надійшли протягом року;

$B_{n / к.г}$ – первісна вартість основних засобів наприкінці року.

4. Коефіцієнт вибуття ($K_{вб}$) - характеризує інтенсивність вибуття основних засобів протягом звітного періоду

$$K_{вб} = \frac{B_{вб / рік}}{B_{n / нр.г}}$$

где $B_{вб / рік}$ – вартість основних засобів, що вибули протягом року;

$B_{n / нр.г}$ – первісна вартість основних засобів на початок року.

Показники, що характеризують технічне оснащення підприємства [26]:

1. Капіталоснащеність ($K_{осн}$) характеризує вартість основних засобів у розрахунку на одиницю основного обладнання:

$$K_{осн} = \frac{K}{N_{уч}}$$

K – середньорічна вартість основних засобів;

$N_{уч}$ – облікова кількість основного обладнання для підприємства.

2. Капіталовооруженність ($K_{вр}$) праці характеризує ступінь озброєності одного працівника основними засобами, визначається розподілом

середньорічної вартості основних засобів на середньорічну чисельність працівників [26].

$$K_{вр} = \frac{K}{Ч_p}$$

K – середньорічна вартість основного капіталу;

$Ч_p$ – середньорічна чисельність працівників.

Показники, що характеризують ефективність використання основного капіталу підприємства [21]:

1. Капіталовіддача (K_v) показує, яка сума вартості валової продукції припадає на 1 грн. вартості основного капіталу. Цей показник характеризує загальну віддачу від використання основного капіталу, тобто ефективність вкладення коштів у основний капітал. Капіталовіддача визначається відношенням вартості валової продукції до основного капіталу та визначається за формулою:

$$K_v = \frac{ВП}{K_{oc}}$$

$ВП$ – вартість валової продукції за розрахунковий період;

K_{oc} – середньорічна вартість основного капіталу.

2. Капіталомісткість продукції (K_m) - показує, яка частка вартості основного виробничого капіталу (K) припадає на 1 грн. вартості валової продукції ($ВП$). Цей показник обернений до капіталовіддачі. Він характеризує обсяг основного капіталу, який необхідний для виробництва валової продукції вартістю в 1 грн. За нормальних умов господарювання капіталовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а капіталомісткість продукції - до зменшення.

Капіталомісткість продукції визначається за формулою:

$$K_m = \frac{K}{ВП}$$

3. Норма прибутку (Нп) – визначається як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості основного та оборотного капіталу та виражається у відсотках:

$$Н_{п} = \frac{П_{ч}}{K_{oc} + K_{об}} \times 100$$

$П_{ч}$ – чистий прибуток підприємства за звітний період;

K_{oc} – середньорічна вартість основного капіталу;

$K_{об}$ – середньорічна вартість оборотного капіталу

4. Найбільш узагальнюючим показником ефективності використання основних фондів є фондорентабельність. Її рівень залежить не лише від фондоддачі, а й від рентабельності продукції (Фр). Вона відображає величину прибутку підприємства, що припадає на одиницю вартості основного капіталу підприємства. Визначається співвідношенням чистого прибутку до середньорічної вартості основного капіталу і визначається у відсотках:

$$Ф_{р} = \frac{П_{ч}}{K_{oc}} \times 100$$

Показник рівня рентабельності основного капіталу можна визначити за валовим і чистим прибутком. У першому випадку рентабельність характеризує ефективність використання основного капіталу у виробничій діяльності підприємства, у другому - в звичайній та надзвичайній діяльності підприємства [6].

Слід зазначити, що основні засоби необхідні для здійснення будь-якого виду діяльності, і їхня важливість підтверджується значною питомою вагою в структурі активів підприємств різних галузей.

Також, наявність основного капіталу і його оцінка є найважливішим елементом антикризового фінансового управління підприємствами.

РОЗДІЛ 2.

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ АНТИКРИЗОВОГО
ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ (НА ПРИКЛАДІ
ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»)**

2.1. Антикризова фінансова діагностика майнового потенціалу підприємства

ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» це сучасне підприємство з більш ніж 70-річною історією, динаміка розвитку якого є однією з найвищих у регіоні, незважаючи на військові дії на території України.

Оцінка основних економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» у 2022-2024 роках подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз основних економічних показників діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» у 2022-2024 роках.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення 2022/2024	
				Сума	Темп росту, %
Виручка від, тис. грн.	555131	653936	1012989	957858	44, 2
Собівартість продукції, тис. грн., у тому числі:	491817	592717	856519	364702	36,1
Вартість основних засобів, тис. грн.	3244	3497	7216	3972	111,7
Середньооблікова чисельність персоналу, чол.	82	81	82	0	0,0
Прибуток від, тис. грн.	39531	41497	59253	19722	51,2
Чистий прибуток, тис. грн.	26211	28076	27003	792,0	4, 5

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.1, дозволяє говорити про те, що в досліджуваному періоді діяльність не можна охарактеризувати однозначно. З одного боку на підприємстві більш ніж у два рази зросла виручка від продажів, однак, з іншого боку на 36% збільшилася собівартість продукції.

Чистий прибуток у досліджуваному періоді зріс всього на 4,5% при тому, що порівняно з 2023 роком прибуток ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» знизився на 3,7%.

Таким чином, значне зростання собівартості продукції значною мірою впливає на показники прибутку.

Безумовно, позитивним моментом у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» слід вважати зростання вартості основних засобів, що дає можливості підприємству розвиватися, вести самостійну економічну діяльність.

Далі проаналізуємо коефіцієнти, які дозволяють встановити реальний стан справ у фінансовій сфері досліджуваного підприємства [9]:

1. Коефіцієнт фінансової стійкості (0,7 – 0,9).

$$K_{\text{фс}2022} = (19218 + 5000) / 120648 = 0,2$$

$$K_{\text{фс}2023} = (38534 + 5000) / 149464 = 0,29$$

$$K_{\text{фс}2024} = (131082 + 44169) / 241416 = 0,72$$

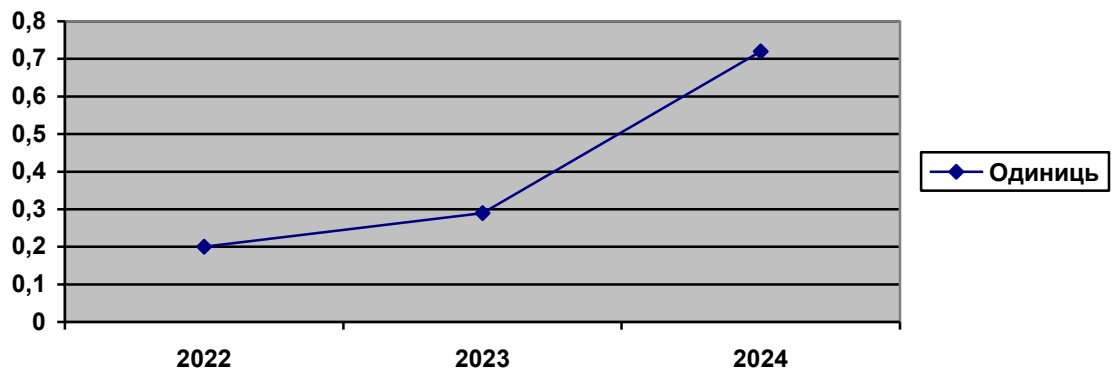

Рис. 2.1 – Динаміка коефіцієнту фінансової стійкості (складено автором)

Розрахунки показують, що у досліджуваному періоді спостерігається підвищення цього коефіцієнта, у результаті фінансова стійкість досягає нормативних значень.

2. Коефіцієнт фінансової незалежності (опт. значення 0,4 - 0,6).

$$K_{\text{фн}2022} = 120648 / 19218 = 6,27$$

$$K_{\text{фн}2023} = 149464 / 38534 = 3,87$$

$$K_{\text{фн}2024} = 241416/131082 = 1,84$$

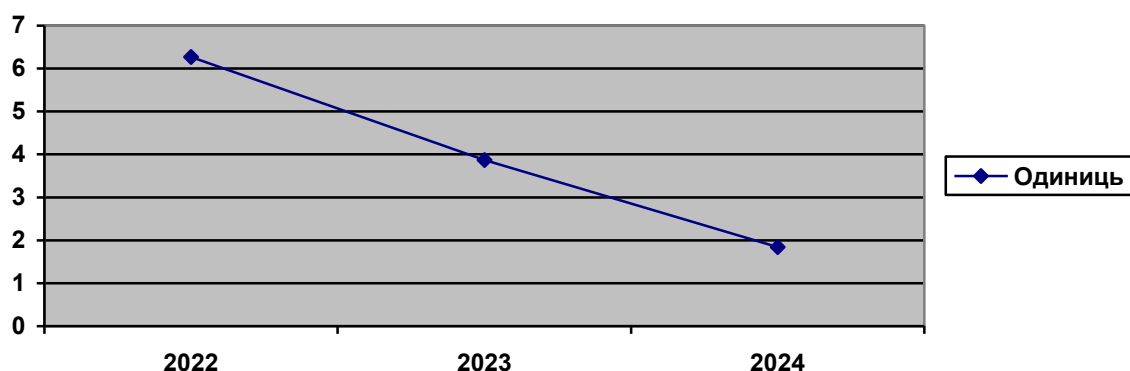

Рис. 2.2. Динаміка коефіцієнту фінансової незалежності (складено автором)

Розраховані дані свідчать, що у підприємстві має місце неповне використання фінансового потенціалу, т.к.

3. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (оптимальне значення 0,4-0,6) [16]:

$$K_{\text{кпк}2022} = (5000 + 96420)/120648 = 0,84$$

$$K_{\text{кпк}2023} = (5000 + 105920)/149464 = 0,74$$

$$K_{\text{кпк}2024} = (44169 + 66155)/241416 = 0,45$$

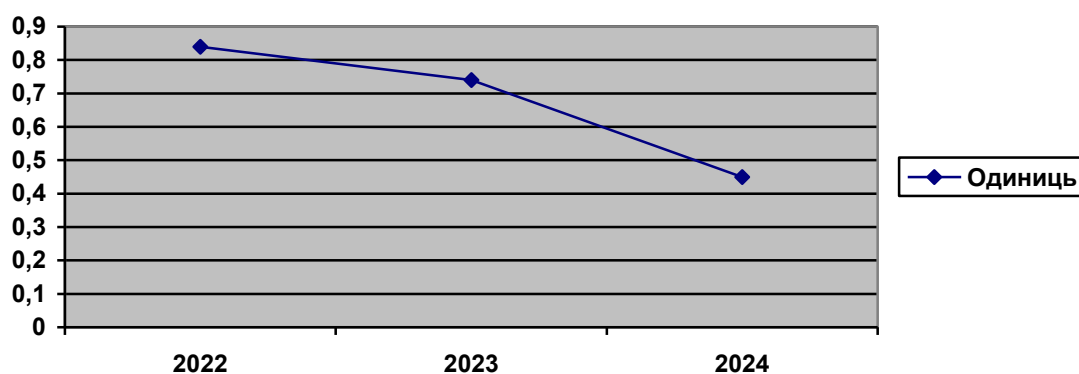

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнту концентрації позикового капіталу (складено автором)

Можна говорити, що цей коефіцієнт перебуває у межах норми.

4. Коефіцієнт маневреності (оптимальне значення – 0,3-0,6).

$$K_{\text{м}2022} = 117232/19228 = 6,09$$

$$K_{\text{м}2023} = 145756/38544 = 3,78$$

$$K_{\text{м}2024} = 224706/131092 = 1,72$$

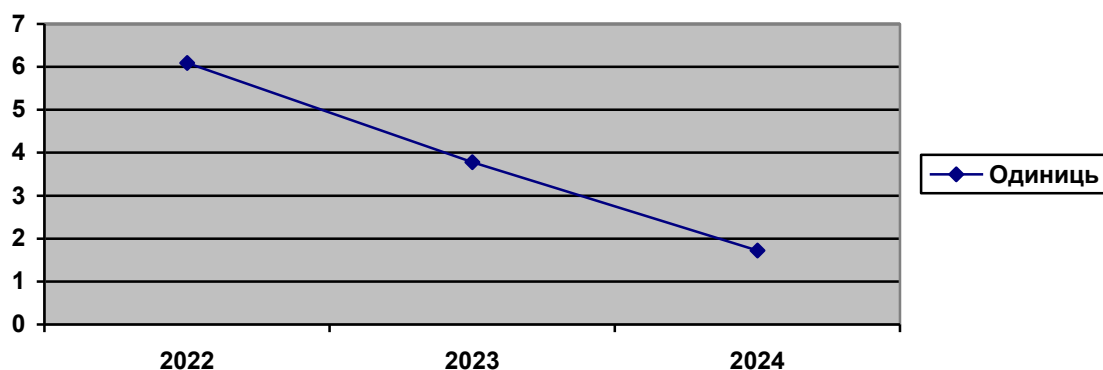

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнту маневреності (складено автором)

Це значення можна вважати цілком оптимальним, оскільки воно перевищує 0,6, то його інтерпретація залежить від структури поточних позик, а також ступеня ліквідності власних оборотних коштів фірми. У цьому випадку спостерігається сильна залежність ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» від короткострокових кредитів, і, таким чином, високе значення цього коефіцієнта свідчить про високу залежність підприємства від зовнішніх джерел кредитування.

5. Коефіцієнт фінансової залежності (оптимальне значення 0,5 - 0,8) [9]:

$$K_{фз2022} = 120648/19228 = 6,27$$

$$K_{фз2023} = 149464/38544 = 3,87$$

$$K_{фз2024} = 241416/131092 = 1,84$$

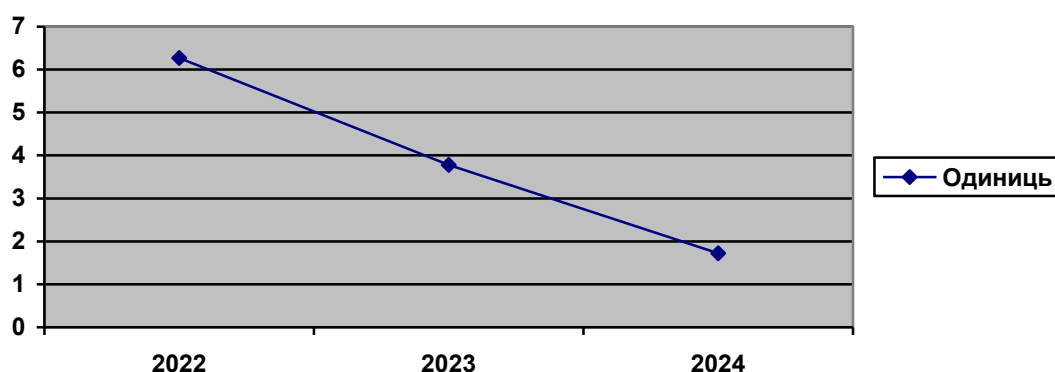

Рис. 2.5. Динаміка коефіцієнту фінансової залежності (складено автором)

Значення цього коефіцієнта підтверджує, що підприємство має сильну залежність від зовнішніх позик

6. Коефіцієнт капіталізації (оптимальне значення 1):

$$K_{к2022} = 5000 / (5000 + 19228) = 0,2$$

$$K_{к2023} = 5000 / (5000 + 38544) = 0,11$$

$$K_{к2024} = 44169 / (44169 + 131092) = 0,25$$

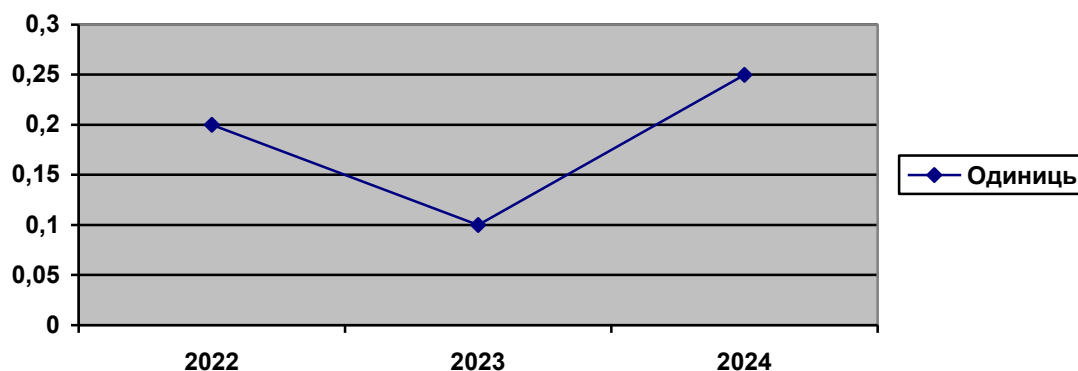

Рис. 2.6. Динаміка коефіцієнту капіталізації (складено автором)

У цьому випадку показники капіталізації низькі, що говорить про досить високі ризики підприємницької діяльності. Підприємство збільшує частку позикових коштів, що у фінансуванні своєї діяльності, і, таким чином, знижується його інвестиційна привабливість.

7. Коефіцієнт співвідношення власних та позикових коштів [16]:

$$K_{сз2022} = (5000 + 96420) / 19228 = 5,27$$

$$K_{сз2023} = (5000 + 105920) / 38544 = 2,87$$

$$K_{сз2024} = (44169 + 66155) / 131092 = 0,84$$

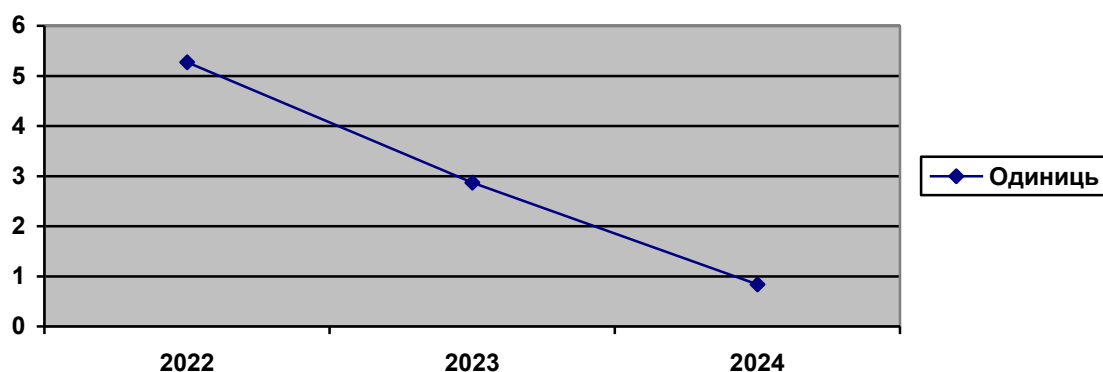

Рис. 2.7. Динаміка коефіцієнту співвідношення власних та позикових коштів (складено автором)

Коефіцієнт більше 1 свідчить про переважання позикових коштів над власними, є ознакою наявності ризику банкрутства, проте позитивною у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» є те, що у 2024 році даний коефіцієнт досяг норми.

8. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (оптимальне значення понад 0,1) [21]:

$$K_{\text{обВок}2022} = (19228-3416) / 117232 = 0,13$$

$$K_{\text{обВок}2023} = (38544-3708) / 145756 = 0,23$$

$$K_{\text{обВок}2024} = (131092-16710) / 224706 = 0,50$$

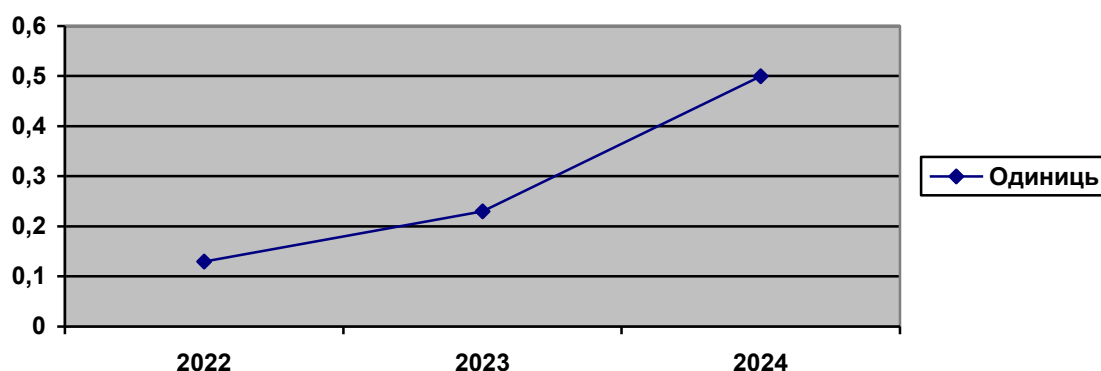

Рис. 2.8. Динаміка коефіцієнту забезпеченості власними оборотними коштами (складено автором)

Цей коефіцієнт перебуває у межах норми, яке зростання дозволяє говорити про те, що у підприємстві збільшується фінансова стійкість.

Зведемо отримані дані у таблицю (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Фінансова стійкість підприємства ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,2	0,29	0,72
Коефіцієнт фінансової незалежності	6,27	3,87	1,84
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,84	0,74	0,45
Коефіцієнт маневреності	6,09	3,78	1,72
Коефіцієнт фінансової залежності	6,27	3,87	1,84
Коефіцієнт капіталізації	0,2	0,11	0,25

Коефіцієнт співвідношення власних та позикових коштів	5,27	2,87	0,84
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,13	0,23	0,50

Далі розрахуємо показники платоспроможності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

1. Коефіцієнт загальної платоспроможності (опт. значення від 0,5 до 0,7):

$$Кзп_{2022} = 120648 / (5000 + 96420) = 1,18$$

$$Кзп_{2023} = 149464 / (5000 + 105920) = 1,34$$

$$Кзп_{2024} = 241416 / (44169 + 66155) = 2,18$$

Цей показник свідчить, що загалом, попри залежність від зовнішніх джерел фінансування підприємства має можливість відповідати за своїми зобов'язаннями, проте зростання цього показника свідчить, що частина оборотних засобів заморожена в активах і працює на створення прибутку.

2 Коефіцієнт поточної ліквідності (оптимальне значення 2 та більше).

$$Кпл_{2022} = 117232 / 96420 = 1,21$$

$$Кпл_{2023} = 145756 / 105920 = 1,37$$

$$Кпл_{2024} = 224706 / 66155 = 3,39$$

У досліджуваному періоді підприємство досягло високих показників ліквідності, що свідчить про ефективність фінансово – економічної діяльності.

3. Коефіцієнт термінової ліквідності (оптимальне значення 0,2 – 0,5).

$$Ктл_{2022} = (11232 + 4099 + 2334) / (5000 + 96420) = 0,17$$

$$Ктл_{2023} = (12733 + 4947 + 9705) / (5000 + 105920) = 0,24$$

$$Ктл_{2024} = (22626 + 21353 + 2188) / (44169 + 66155) = 0,41$$

Цей коефіцієнт знаходиться в межах норми, його значення свідчить про те, що ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» має можливість погашати свої поточні короткострокові зобов'язання.

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (оптимальне значення понад 0,2).

$$Кал_{2022} = (2334+4099) / (5000+96420) = 0,06$$

$$Кал_{2023} = (9705+4947) / (5000+105920) = 0,13$$

$$Кал_{2024} = (2188+21353) / (44169+66155) = 0,21$$

Отримані результати дозволяють говорити про те, що цей показник протягом усього досліджуваного періоду збільшувався, внаслідок чого у 2022 році досяг норми, тобто ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» на сьогоднішній день можна вважати абсолютно ліквідним.

Розраховані коефіцієнти зводимо до таблиці (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Платоспроможність ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

Показник	2022р.	2023 р.	2024 р.
Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,18	1,34	2,18
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,21	1,37	3,39
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,17	0,24	0,41
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,13	0,21

У цілому нині проведений аналіз дозволяє говорити про те, що у підприємстві збільшуються показники ліквідності, що є свідченням ефективного управління фінансовими ресурсами.

Далі розрахуємо рентабельність діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

1. Коефіцієнт рентабельності випуску продукції (оптим. значення: не визначено).

$$K_{рп2022} = 33342 / 491817 \times 100\% = 6,77$$

$$K_{рп2023} = 39144 / 592717 \times 100\% = 6,60$$

$$K_{рп2024} = 41638 / 856519 \times 100\% = 4,86$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні випуску продукції. В даному випадку підприємство отримує значні суми прибутку, проте зниження цих сум свідчить про проблеми у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

2. Коефіцієнт рентабельності продажів:

$$K_{pn2022} = 39531/555131 \times 100\% = 7,12$$

$$K_{pn2023} = 41497/653936 \times 100\% = 6,34$$

$$K_{pn2024} = 59253/1012989 \times 100\% = 5,84$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні проданої продукції.

В даному випадку ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» отримує значні суми прибутку, проте зниження даних сум також говорить про проблеми у діяльності підприємства.

3. Коефіцієнт рентабельності сукупних активів:

$$K_{pa2022} = 26211/120648 = 0,21$$

$$K_{pa2023} = 28076/149464 = 0,18$$

$$K_{pa2024} = 27003/241416 = 0,11$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні, що утворює активи підприємства.

У цьому випадку ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» отримує незначні суми прибутку, проте зниження цих сум також говорить про проблеми у діяльності підприємства.

4. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів:

$$K_{rva2022} = 26211/3416 = 7,67$$

$$K_{rva2023} = 28076/3708 = 7,57$$

$$K_{rva2024} = 27003/16710 = 1,61$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні, що утворює необоротні активи підприємства.

В даному випадку ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» отримує прибуток, проте зниження даних сум також говорить про проблеми його діяльності.

5. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів

$$K_{roa2022} = 26211/117232 = 0,22$$

$$K_{roa2023} = 28076/145756 = 0,19$$

$$K_{roa2024} = 27003/224706 = 0,12$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні оборотних активів.

У даному випадку підприємство отримує прибуток, проте зниження даних сум також свідчить про проблеми у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

6. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу

$$K_{рвк2022} = 26211/19228 = 1,36$$

$$K_{рвк2023} = 28076/38544 = 0,72$$

$$K_{рвк2024} = 27003/131092 = 0,2$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні власного капіталу.

У даному випадку підприємство отримує прибуток, проте зниження даних сум також свідчить про проблеми у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

7. Коефіцієнт рентабельності позикового капіталу

$$K_{рпк32021} = 26211/(5000 + 96420) = 0,25$$

$$K_{рпк2022} = 28076/(5000 + 105920) = 0,25$$

$$K_{рпк2023} = 27003/(44169 + 66155) = 0,24$$

Цей показник показує, яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні позикового капіталу.

У даному випадку підприємство отримує прибуток у розмірі 25-24 копійки, проте зниження даних сум також говорить про проблеми у діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

Отримані дані узагальнюємо у таблиці (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Рентабельність діяльності підприємства ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Коефіцієнт рентабельності продукції	6,77	6,60	4,86
Коефіцієнт рентабельності продажів	7,12	6,34	5,84
Коефіцієнт рентабельності сукупних активів	0,21	0,18	0,11
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	7,67	7,57	1,61

Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	0,22	0,19	0,12
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	1,36	0,72	0,2
Коефіцієнт рентабельності позикового капіталу	0,25	0,25	0,24

Загалом можна говорити про те, що в плані рентабельності у підприємства існують проблеми, які зростають. У зв'язку з цим управління рентабельністю можна вважати на сьогодні ключовим завданням, зниження цих сум також свідчить про проблеми в діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод», що дозволяє у разі їх вирішення поліпшити показники фінансово-економічної діяльності.

2.2. Антикризова фінансова діагностика ефективності діяльності підприємства у 2022 - 2024 рр.

Далі розглянемо у динаміці структуру основного капіталу ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Структура основного капіталу ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

	Основні засоби	Рік						Відхилення	
		2022		2023		2024		Абс	%
		Абс	%	Абс	%	Абс	%		
1.	Будівлі та споруди	1005.64	31	944.19	27	932,1	12,9	-73.54	-18.1
2.	Автомобілі та обладнання	1589.56	49	1853.41	53	4046.94	56,1	2457.38	7,1
3.	Транспортні засоби	551.48	17	559.52	16	1876.16	26,0	1324.68	9,0
4.	Інші основні засоби	97.32	3	139.88	4	360.8	5,0	263.48	2,0
5.	Всього	3244	100,0	3497	100	7216	100	3972	222,0

У цілому нині зростання основного капіталу для підприємства ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» можна оцінити позитивно, загальне зростання інвестицій розрахуємо, спираючись дані таблиці (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Дані до розрахунку показників інвестицій в основний капітал

№	Показники	Роки			Відхилення	
		2022	2023	2024	Абс	%
1.	Початкова вартість основних засобів	3114	3244	3497	383	9,6
2.	Залишкова вартість основних засобів	3244	3497	7216	3972	222,0

Таким чином, обсяг інвестицій складає:

2022 р.: $3244,0 - 3114,0 = 130,0$ тис. грн.

2023 р.: $3497,0 - 3244,0 = 253,0$ тис. грн.

2024 р.: $7216,0 - 3497,0 = 3719,0$ тис. грн.

Зростання інвестицій становить $3719,0 - 130,0 = 3589,0$ тис. грн.

За результатами проведеного дослідження можна сказати, що вартість основного капіталу ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» зросла на 222,0 %, т.е. е. більш ніж у два рази, що говорить про проведену на підприємстві модернізацію основних засобів виробництва. У структурі основного капіталу підприємства також відбулися зміни – на 18,0 % знизилася питома вага будівель та споруд, на 7,1 % зросла частка машин та обладнання, на 9,0 % зросла питома вага транспортних засобів, на 2,0 % – інших основних фондів

Далі розглянемо середній вік основного капіталу ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Середній вік елементів основного капіталу ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

№	Основні засоби	Рік			Відхилення	
		2022	2023	2024	Абс	%
1.	Будівлі та споруди	11,1	12,1	13,1	2,0	18,1
2.	Машини та обладнання	7,2	6,1	4,4	2,8	- 63,6
3.	Транспортні засоби	5,3	4,1	3,1	2,2	-140,1
4.	Інші основні фонди	8,9	8,2	8,0	0,9	-11, 2

Як очевидно з даних, наведених у таблиці 2.9, крім будівель і споруд інші елементи основного капіталу перебувають у стадії постійного відновлення. Середній вік елементів основного капіталу:

2022 рік: $(11,1 + 7,2 + 5,3 + 8,9) / 4 = 8.1$ року

2023 рік: $(12,1 + 6,1 + 4,1 + 8,2) / 4 = 7.6$ року

2024 рік: $(13,1 + 4,4 + 3,1 + 8,0) / 4 = 7.1$ року

Таким чином, проведене дослідження дозволяє говорити про те, що ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» має сучасну техніку, яка, по суті, є новою та дає можливість вирішувати даному підприємству складні виробничо-технічні завдання, використовувати у виробничій діяльності найсучасніші технології.

Розрахуємо показники, що характеризують технічний стан та рух основних засобів за формулами, наведеними у п. 1.2 цієї роботи. Для цього складемо таблицю, в яку зведемо дані, необхідні для розрахунків (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Дані, необхідні розрахунку показників використанням основного капітала на ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

№	Показники	Рік			Відхилення	
		2022	2023	2024	Абс	%
1	Початкова вартість основних засобів.	3114	3244	3497	383	9,6
2	Залишкова вартість основних засобів;	3244	3497	7216	3972	222,0
3	Зношення основних засобів	200.0	201.0	210.7	10,7	5,0
4	Вартість основних засобів, що надійшли протягом року;	347.9	480	3963.8	3615.9	10,3 раза
5	Вартість основних засобів, що вибули протягом року	17,9	26	34.1	16.2	-10,4
6	Середньорічна вартість основного капіталу	3179	3370.5	5356.5	2177.5	70,9
7	Середньорічна вартість оборотного капіталу	113677.5	131494	185231	71553.5	63,7
8	Облікова кількість обладнання на підприємстві (од.)	211	227	262	51,0	24,1
9	Середня вартість відновлення машин та обладнання	1,614	3,557	2,644	1.03	62,5
10	Середній час використання машин та обладнання в робочому процесі за 1 робочу зміну (годин)	4, 2	4, 6	3, 1	1,1	- 35,4
11	Середньорічна чисельність робітників	82	81.5	81.5	-0,5	-1,0
12	Вартість валової продукції за розрахунковий період	63314	61219	156470	93156	47,6
13	Чистий прибуток підприємства за звітний період	26211	28076	27003	792	3,8

З даних таблиці розрахуємо коефіцієнт зносу основних засобів за формулою, наведеної у першому розділі даної роботи:

$$K_{з2022} = 200.0/3114 \times 100, 0\% = 6,41\%$$

$$K_{з2023} = 201.0/3244 \times 100, 0\% = 6,19\%$$

$$K_{з2024} = 210.7/3497 \times 100, 0\% = 6,0\%$$

Як бачимо нині коефіцієнт зносу основних засобів мінімальний і цей показник має тенденцію до зниження, що говорить про ефективну роботу в плані управління основним капіталом на підприємстві ТОВ «Львівський радіоремонтний завод», про те, що це підприємство постійно дбає про розвиток основного капіталу, модернізації основних засобів.

Далі розрахуємо коефіцієнт придатності основних засобів:

$$K_{пр2022} = 3244/3114 \times 100 \% = 104,0 \%$$

$$K_{пр2023} = 3497/3244 \times 100 \% = 107,0 \%$$

$$K_{пр2024} = 7216/3497 \times 100 \% = 206,0 \%$$

Розрахунки показують, що у поточному періоді для підприємства придатність основних засобів зросла майже вдвічі, що також говорить про глибокої модернізації основного капіталу підприємства.

Розрахуємо коефіцієнт оновлення основних засобів:

$$K_{он2022} = 347.9/3114 \times 100 \% = 11,1 \%$$

$$K_{он2023} = 480, 0/3244 \times 100 \% = 14,7 \%$$

$$K_{он2024} = 3963.8/3497 \times 100 \% = 113,3 \%$$

Коефіцієнт оновлення основних засобів високий, зріс у досліджуваному періоді в 11 разів, що пов'язано зі значним зростанням вартості основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Розрахуємо коефіцієнт вибуття основних засобів:

$$K_{вб2022} = 17,9/3114 \times 100 \% = 0,57\%$$

$$K_{вб2023} = 26,0/3244 \times 100 \% = 0,80\%$$

$$K_{вб2024} = 34.1/3244 \times 100 \% = 1,05\%$$

Коефіцієнт вибуття основних засобів невисокий і хоча має тенденцію до зростання, його незначна величина говорить про те, що кошти на підприємстві перебувають у належному стані.

Розрахуємо капіталооснащеність досліджуваного підприємства:

$$K_{\text{осн}2022} = 3179/211 = 15.0 \text{ тис грн.}$$

$$K_{\text{осн}2023} = 3370.5/227 = 14.8 \text{ тис грн.}$$

$$K_{\text{осн}2024} = 5356.5/262 = 20.4 \text{ тис грн.}$$

Як очевидно з проведених розрахунків капіталооснащеність досліджуваного підприємства зросла у досліджуваному періоді на 36,2%, ($20.4/15 = 1,362$), що також позитивно характеризує діяльність.

Розрахуємо капіталоозброєність досліджуваного підприємства:

$$K_{\text{вр}2022} = 3179/82 = 38.7 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{вр}2023} = 3370.5/81,5 = 41.3 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{вр}2024} = 5356.5/81,5 = 65.7 \text{ тис. грн.}$$

Як бачимо в поточному періоді капіталоозброєність досліджуваного підприємства зросла на 69,7%, що говорить про позитивну динаміку цього показника.

Розрахуємо показник капіталовіддачі та показник капіталомісткості випуску продукції:

$$K_{\text{від}2022} = 63314/3179 = 19.9 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{від}2023} = 61219/3370.5 = 18.1 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{від}2024} = 156470/5356.5 = 29.2 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{км}2022} = 3179/63314 = 0.05 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{км}2023} = 3370.5/61219 = 0.05 \text{ тис. грн.}$$

$$K_{\text{км}2024} = 5356.5/156470 = 0.03 \text{ тис. грн.}$$

Наведені розрахунки свідчать, що у досліджуваному періоді показник капіталовіддачі на досліджуваному підприємстві зріс на 45,0 %, що позитивно характеризує діяльність ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

Розрахуємо показник норми прибутку:

$$H_{п2022} = ((26211 / (3179 + 113677.5)) \times 100,0 \% = 22,4\%$$

$$H_{п2023} = ((28076 / (3370.5 + 131494)) \times 100,0 \% = 20,8\%$$

$$H_{п2024} = ((27003 / (5356.5 + 185231)) \times 100,0 \% = 14,1\%$$

Як видно показник норми прибутку знижується, що свідчить про те, що суттєве оновлення основних фондів на підприємстві не призводить до суттєвого зростання прибутку.

Розрахуємо рівень рентабельності (прибутковості) основного капіталу:

$$\Phi_{п2022} = (26211 / 3179) / 100,0 \% = 0,08 \%$$

$$\Phi_{п2023} = (28076 / 3370.5) = 0,08 \%$$

$$\Phi_{п2024} = (27003 / 5356.5) = 0,05 \%$$

Усі розраховані показники об'єднаємо у таблицю (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Показники, що характеризують використання основних засобів для підприємства

№	Показники	2022	2023	2024	Відхилення, %
1	Коефіцієнт зносу основних засобів, %	6,41	6,19	6,0	-0,41
2	Коефіцієнт придатності основних засобів, %	104,0	107,0 %	206,0	102,0
3	Коефіцієнт оновлення основних засобів, раз	11,1	14,7	113,3	10,2
4	Коефіцієнт вибуття основних засобів, %	0,57	0,80	1,05	0,48
5	Капіталоснащеність, тис. грн.	15,0	14,8	20,4	36,2
6	Капіталовозброєність, тис. грн.	38,7	41,3	65,7	69,7
7	Капіталовіддача, тис. грн.	19,9	18,1	29,2	46,7
8	Капіталоємність, тис. грн.	0,05	0,05	0,03	-60,0
9	Показник норми прибутку, %	22,4	20,8	14,1	8,3
10	Рівень рентабельності (прибутковості) основного капіталу, %	0,08 %	0,08 %	0,05 %	-0,03

Загалом, наведені в таблиці дані свідчать про те, що на тлі зростання основного капіталу на підприємстві відбуваються процеси, що знижують ефективність його використання. Про це, зокрема, свідчить той факт, що

показники рентабельності (прибутковості) основного капіталу низькі, на кожну гривню основного капіталу припадає від 8 до 5 копійок прибутку, причому ці показники мають тенденцію до зниження. Складену на підприємстві ситуацію можна описати наступним чином: високі показники розвитку основного капіталу, його модернізація, оновлення не призводять до суттєвого зростання прибутку, що показує – на досліджуваному підприємстві існують значні проблеми в плані використання основного капіталу, реалізації його економічного потенціалу.

Виявлення слабких місць у використанні основного капіталу на підприємстві проведемо з використанням методики факторного аналізу, використовуючи математичну модель і дані, наведені в таблиці 2.11.

$$100,0 \% - \text{Ввоков} - \text{Вптов} - \text{Вівок} - \text{Вппов} - \text{Вввов} = 0$$

де 100 0% – визначає суму загального впливу різних факторів на ефективність використання започаткованого капіталу в випуску продукції;

Ввоков – вплив зміни вартості основного капіталу на обсяг випуску продукції;

Вптов – вплив показників продуктивності праці з урахуванням оновлення основних засобів на обсяг випуску продукції;

Вівок – вплив інтенсивності використання основного капіталу на обсяг випуску продукції;

Вппов – вплив показників професіоналізму персоналу з погляду його здібностей до інтенсивного використання основного капіталу обсяг випуску продукції;

Вввов – вплив показників витрат на відновлення основного капіталу на обсяг випуску продукції.

У таблиці наведено формули для розрахунку елементів факторної моделі (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Розрахунок елементів факторної моделі [9]

№	Формула
1	$V_{\text{воков}} = 100,0\% / (\text{Валовий прибуток} / \text{Середньорічна вартість основного капіталу})$
2	$V_{\text{птов}} = (\text{Валовий прибуток} / \text{Середньообліковий склад працівників} / \text{Середньорічну вартість основного капіталу} /) \times 100,0\%$
3	$V_{\text{івок}} = 100,0\% / (\text{Валова прибуток} / \text{Облікова кількість обладнання на підприємстві} \times \text{середній час використання машин та обладнання в робочому процесі за 1 робочу зміну (хв)})$
4	$V_{\text{ппов}} = 100\% / ((\text{Валова прибуток} / \text{Початкова вартість основних засобів})) / (\text{Кількість працівників 3-го розряду} \times \text{Номінальне значення розряду} + \text{Кількість працівників n-го розряду} \times \text{Номінальне значення розряду}) \times 100, 0\% .$
5	$V_{\text{ввов}} = \text{Валовий прибуток} / (\text{Облікова кількість обладнання на підприємстві} \times \text{середню вартість його відновлення})$

Розглянемо вплив зміни вартості основного капіталу обсяг виробництва ($V_{\text{воков}}$):

$$V_{\text{воков}2022} = 100, 0\% / (163314/3179) = 5.02\%$$

$$V_{\text{воков}2023} = 100, 0\% / (61219/3370.5) = 5.52\%$$

$$V_{\text{воков}2024} = 100, 0\% / (56470/5356.5) = 3.42\%$$

Таким чином, за рахунок модернізації основного капіталу підприємству вдалося підвищити обсяги виробництва всього на 3,42 %, що говорить про низьку ефективність їх використання.

Розрахуємо вплив показників продуктивності праці з урахуванням оновлення основних засобів на обсяги виробництва ($V_{\text{птов}}$)

$$V_{\text{птов}2022} = / (63314/ 82/ 3179) \times 100, 0\% = 24,2\%$$

$$V_{\text{птов}2023} = (61219/ 81,5/3370.5) \times 100, 0\% = 22,2\%$$

$$V_{\text{птов}2024} = (156470/ 81,5/5356.5) \times 100, 0\% = 35.8\%$$

Розрахуємо вплив інтенсивності використання основного капіталу обсяг виробництва.

$$V_{\text{івок}2022} = 100,0\% / ((63314/(211 \times 2, 2 \times 60)) = 44, 0\%$$

$$V_{\text{івок}2023} = 100,0\% / (61219/(227 \times 2, 6 \times 60)) = 58.1\%$$

$$V_{\text{івок}2024} = 100,0\% / (156470/(262 \times 2, 1 \times 60)) = 21,1\%$$

Відповідно час простою (Вп) машин та обладнання негативно впливає на обсяг виробничої діяльності, цей вплив становить:

$$V_{п2022}=100,0\% - 44,0\% = 56,0\%$$

$$V_{п2023}=100,0\% - 58,1\%=41,9\%$$

$$V_{п2024}=100,0\% -21,1\% = 78,9\%$$

Тобто, у період, що розглядається, простою обладнання підвищився на 22,9%.

Далі розрахуємо вплив показників професіоналізму персоналу з погляду його здібностей до інтенсивного використання основного капіталу на обсяг виробництва:

$$V_{птов2022} = (63314/3114) / (15 \times 3 + 44 \times 4 + 4 \times 5 + 1 \times 6) \times 100,0\% = 8,2\%$$

$$V_{птов2023} = ((61219/3244) / (22 \times 3 + 40 \times 4 + 5 \times 5 + 1 \times 6)) \times 100,0\% = 6,6\%$$

$$V_{птов2024} = ((156470/3497) / (28 \times 3 + 39 \times 4 + 3 \times 5 + 1 \times 6)) \times 100,0\% = 17,1\%$$

Розрахуємо вплив показників витрат на відновлення основного капіталу на обсяг виробництва продукції:

$$V_{ввов2022}=63314/(211 \times 1614) \times 100\% = 18,58\%$$

$$V_{ввов2023}=61219/(227 \times 3557) \times 100\% = 7,58\%$$

$$V_{ввов2024}=156470/ (262 \times 2644)) \times 100\% = 22,58\%$$

Інші фактори (Іфв) не впливають на процес використання основного капіталу з точки зору його ефективності, про що свідчить наведений нижче розрахунок:

$$I_{фв2022}=100\% -5,02\% -24,2\% -44,0\% -8,2\% - 18,58\% = 0,0\%$$

$$I_{фв2023}=100\% -5,52\% -22,2\% -58,1\% -6,6\% - 7,58\% = 0,0\%$$

$$I_{фв2024}=100\% -3,42\% -35,8\% -21,1\% -17,1\% - 22,58\% = 0,0\%$$

Таким чином, ми можемо визначити наступні фактори використання основного капіталу, які в даний час негативно впливають на загальну ефективність діяльності досліджуваної організації:

- неповне використання машин, обладнання в процесі випуску продукції протягом усього робочого часу;

- низький рівень кваліфікації робітників, що не дає можливості ефективно використовувати основний капітал;
- високі витрати на ремонт машин та обладнання, незважаючи на те, що ці фонди є відносно новими, що, на нашу думку, є наслідком низької кваліфікації робітників, які не мають необхідних навичок роботи.

2.3. Оцінка джерел і напрямів фінансування антикризового фінансового управління підприємства

Оцінка джерел фінансування антикризового фінансового управління підприємства показує, що оскільки ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» є прибутковим, то для вирішення зазначених проблем підприємству недоцільно звертатися до зовнішніх джерел запозичення, використовуючи власні фінансові ресурси.

Для того щоб вирішити ці проблеми, ми пропонуємо загальний комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Вирішуючи цю проблему, зазначимо, що головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» є зростання обсягу випуску продукції, яке залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин протягом доби, місяця або року, тобто від їх екстенсивного завантаження, а з іншого - від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу (інтенсивного навантаження) [14].

Великим резервом збільшення продуктивної роботи виробничого обладнання є максимально можливе скорочення його простоїв. Для ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» надзвичайної гостроти набула проблема підвищення коефіцієнта роботи виробничого обладнання, а також машин.

У ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» показник зараз не виправдано низький і свідчить про наявність досить великих резервів кращого використання знарядь праці.

Таким чином, значні резерви підвищення ефективності використання основних фондів містяться у збільшенні тривалості роботи машин і механізмів за рахунок: ліквідації незадіяного обладнання (здача його в оренду, лізинг, реалізація тощо); скорочення термінів ремонту обладнання; зниження простоїв.

Вирішальне значення для підвищення рівня інтенсивного використання основних засобів має своєчасна заміна і модернізація фізично зношеного і технічно застарілого обладнання [25].

До важливих чинників, що обумовлюють зростання продуктивності обладнання за одиницю часу, належать також впровадження нових технологій, інтенсифікація виробничих процесів під час випуску продукції.

Крім того, щоб використання основних засобів на підприємстві ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» було дійсно економічно вигідним і ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців під час проведення складних ремонтів; вдосконалювати планування, управління і організацію праці та виробництва; знижувати фондомісткість; підвищувати фондovіддачу і продуктивність праці на підприємстві; підвищувати якість ремонтів.

На нашу думку, поряд із технічними й організаційними чинниками важливу роль у підвищенні ефективності використання основних засобів повинні відігравати чинники матеріального стимулювання працівників підприємств, залучення до роботи класних фахівців, навчання персоналу на робочому місці, використання елементів наставництва. Йдеться про те, що менеджмент підприємств має розробляти і постійно вдосконалювати механізми матеріального стимулювання працівників, інженерів та інших працівників, діяльність яких сприяє виявленню та організації використання резервів підвищення ефективності основних засобів.

Також поліпшити використання основних фондів і виробничих потужностей на ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» можна завдяки: підвищенню використання виробничих потужностей та основних фондів в інтенсивності; підвищенню їх навантаження в екстенсивності; дотриманню пропорційності та змінності в роботі основних фондів (обладнання); активному виконаному процесу контролю.

Слід мати на увазі, що будь-який комплекс заходів щодо поліпшення використання основних фондів має передбачати забезпечення зростання обсягів випуску продукції, насамперед, за рахунок повнішого і ефективнішого використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом повнішого використання обладнання, подальшої інтенсифікації виробничих процесів.

Нижче наведено План заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

План заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

Найменування заходу	Ресурси для досягнення	Цільовий показник	Механізм реалізації	Витрати реалізації заходу
Скорочення простоїв у тому числі за рахунок:	Підвищення якості планування виробництва	Зниження простоїв на 30%,	Впровадження системи оперативного планування з використанням логістичного підходу, залучення спеціаліста з	Зарплата спеціаліста з логістики (на рік) – 600 тис. грн. Зарплата спеціаліста з планування (на рік) – 600 тис.

	Використання елементів логістики	Підвищення середнього часу використання машин та обладнання в робочому процесі за 1 робочу зміну до 5,5 годин	логістичного управління	грн.
Підвищення кваліфікації персоналу у тому числі за рахунок:	Впровадження наставництва	Розвиток людського капіталу з метою підвищення ефективності використання основного капіталу	Навчання працівників на робочому місці	Доплати за наставництво на рік (робітники 5+6 розряду 0 4 особи) – 240 тис. грн.
	Підбір висококваліфікованих робітників (5 осіб)	Підвищення продуктивності праці на 2,0% за рахунок оптимізації чисельного складу персоналу (- 5 роб. од.)	Співпраця з рекрутинговими агенціями	Оплата побору персоналу на рік – 650 тисяч. грн
Зниження витрат на ремонт машин та обладнання, підвищення якості ремонту в тому числі за рахунок:	Залучення до ремонту спеціалістів високої кваліфікації	Зниження витрат на ремонт машин та обладнання на 30,5%	Співпраця зі спеціалізованими фірмами з ремонту техніки та обладнання.	Оплата роботи спеціалістів – ремонтників на рік – 850 тис. грн. грн

На нашу думку, комплекс цих заходів здатний підвищити ефективність використання основного капіталу підприємства ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

Ефективність основних фондів - результат у вигляді отриманого ефекту, який співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення

ефективності полягає в досягненні найбільших результатів за відповідного рівня витрат на вирішення проблем, пов'язаних з управлінням основним капіталом [25].

У разі зниження кількості робітників на 5 осіб показник $V_{\text{ппов}}$, навіть за умови, що підприємство в майбутньому періоді не буде нарощувати результати своєї фінансово-економічної діяльності, зміниться у позитивному напрямку:

$$V_{\text{ппов}2024} = (156470 / 76,5 / 5356,5) \times 100,0 \% = 38,1\%$$

$$\text{Зростання складає: } 38,1\% - 35,8\% = 2,3\%$$

Далі розрахуємо яким чином підвищення середнього часу використання машин та обладнання в робочому процесі за 1 робочу зміну до 5,5 годин вплине на показник $V_{\text{івок}}$ навіть за умови, що підприємство в майбутньому періоді не нарощуватиме результати своєї фінансово – економічної діяльності.

$$V_{\text{івок}2024} = 100,0 \% / (156470 / (262 \times 5,5 \times 60)) = 52,9 \%$$

$$\text{Час простою машини та обладнання складе: } 100,0\% - 52,9\% = 47,1\%$$

$$\text{Простої зменшуватимуться на: } 78,9\% - 47,1\% = 31,8\%$$

Далі розрахуємо, яким чином підвищення кваліфікації робітників (+ 5 осіб) спеціальностей вплине на показник $V_{\text{попп}}$ навіть за умови, що підприємство в майбутньому періоді не нарощуватиме результати своєї фінансово – економічної діяльності.

$$V_{\text{попп}2024} = ((156470,0 \text{ тыс. грн.} / 3497,0 \text{ тис. грн.}) / (28 \times 3 + 34 \times 4 + 3 \times 10 + 1 \times 6)) \times 100,0 \% = 17,1\%$$

$$\text{Зростання становить: } 17,4\% - 17,1\% = 0,3\%$$

Далі розрахуємо вплив зниження витрат на 30,5% на відновлення основного капіталу на показник (ВВВОП) навіть за умови, що підприємство в майбутньому періоді не нарощуватиме результати своєї фінансово – економічної діяльності.

$$V_{\text{ввоп}2024} = 156470 / ((262 \times ((2644 \times 0,305))) = 74,05 \%$$

$$\text{Зростання становить: } 74,05\% - 22,58\% = 51,47\%$$

Таким чином, можна говорити про те, що у всіх напрямках у разі їх реалізації вдасться досягти позитивного ефекту щодо обсягу виробництва зростання випуску продукції

Розрахуємо ймовірне зростання обсягів випуску продукції, спираючись на розраховані показники (табл.2.14).

Таблиця 2.14

Планове зростання обсягів випуску продукції за рахунок використання заходів, спрямованих на підвищення ефективності основного капіталу

Планові напрямки	Заплановане зростання %	Розрахунок планового показника	Плановий показник (тис. грн.)
Оптимізації чисельності робітників	2, 3	156470 x 0,023+156470	160068.81
Підвищення середнього часу використання машин та обладнання у робочому процесі	31, 8	156470 x 0,318+156470	206227.46
Підвищення кваліфікації робітників	0, 3	156470 x 0, 003 +156470	156939.4
Зниження витрат на відновлення основного капіталу	51.47	156470 x 0, 5147+156470	237005.1
Усього	85.87	---	760371,0

Таким чином, у результаті запропонованих заходів, обсяг випуску продукції зросте у 4,8 раза (760371,0 тис. грн./156470,0 тис. грн. = 4.8 тис. грн.) за рахунок підвищення ефективності використання основного капіталу.

Ефективність цих заходів становитиме: $100 \% / (760371,0 \text{ тис. грн.} - 156470 \text{ тис.грн.}) / 2 \text{ 940,0 тис. грн.} = 0, 48\%$

Таким чином, виконана робота дозволяє говорити про те, що навіть при вкладенні незначних ресурсів у підвищення ефективності управління основним капіталом підприємство ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» може отримати на кожную вкладену гривню суттєву віддачу (48 коп), що також говорить про ефективність запропонованих заходів.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РИЗИКУ ПОЯВИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Аналіз ймовірності появи фінансової кризи є завершальною стадією в системі діагностування фінансової кризи підприємства. Таке діагностування має здійснюватися задовго до появи кризових симптомів у фінансовій діяльності підприємства [47].

Діагностика фінансової кризи передбачає виявлення передумов, можливих тенденцій і негативних наслідків значного погіршення фінансового стану підприємства. У процесі здійснення діагностики фінансової кризи можуть бути використані вже розглянуті у цій роботі стандартні алгоритми як експрес-аналізу, так і фундаментальної (глибокої) діагностики фінансового стану підприємства. Обидва ці підходи базуються на визначенні банкрутства як визнаної рішенням суду або офіційно оголошеної у позасудовому порядку за угодою з кредиторами неспроможності боржника, яка є підставою для його ліквідації. При цьому основною ознакою банкрутства є нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди за рахунок належного йому майна протягом трьох місяців з моменту настання строків виконання зобов'язань.

Експрес-діагностику фінансової кризи рекомендується здійснювати поетапно, починаючи з визначення характерних симптомів фінансового неблагополуччя підприємства та відповідних їм показників-індикаторів, і закінчуючи загальною оцінкою масштабів кризових явищ у фінансовому стані підприємства. Як правило, для експрес-діагностики неспроможності підприємств використовується обмежене коло показників: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом, коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності [45].

Вибрані показники-індикатори повинні сигналізувати про загрозу виникнення фінансової кризи на підприємстві. Перелік таких показників може бути розширений. Так, у літературі з фінансового аналізу містяться рекомендації щодо використання ширшого спектра показників, кількість яких може становити кілька десятків.

Зокрема, як індикатори кризового стану підприємства пропонується використовувати такі фінансові показники [44]:

- Коефіцієнт поточної ліквідності;
- Коефіцієнт ліквідності грошового потоку;
- Коефіцієнт платоспроможності;
- Коефіцієнт зносу основних засобів;
- Коефіцієнт покриття запасів;
- Наявність збитків, простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості;
- Рентабельність основної діяльності;
- Рентабельність власного капіталу;
- Коефіцієнт ефективності грошового потоку;
- Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку;
- Вартість підприємства за коефіцієнтом капіталізації прибутку;
- Коефіцієнт автономії;
- Коефіцієнт фінансового левереджу;
- Коефіцієнт співвідношення довгострокових і короткострокових фінансових зобов'язань;
- Коефіцієнт маневреності активів;
- Коефіцієнт забезпеченості високоліквідними активами;
- Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- Період обороту дебіторської та кредиторської заборгованості;
- Тривалість операційного та фінансового циклів;
- Собівартість продукції;

- Коефіцієнт операційного левереджу;
- Коефіцієнт критичного ризику;
- Коефіцієнт катастрофічного ризику та інші.

При цьому аналіз окремих сторін кризового фінансового розвитку підприємства може здійснюватися з використанням практично всіх стандартних методів аналізу (горизонтального, вертикального, коефіцієнтного та інших).

На завершальному етапі експрес-діагностики проводиться остаточна оцінка масштабів кризових явищ, що мають місце у фінансовому стані підприємства. Фінансову кризу при цьому може бути визначено як легку, глибоку або катастрофічну [47].

Химич І., Різник Н. вважають підприємство стійко неплатоспроможним у тому випадку, якщо протягом останніх чотирьох кварталів у нього була незадовільна структура балансу. При цьому для визнання стійко неплатоспроможного підприємства потенційним банкрутом необхідна наявність одного з таких умов:

- Коефіцієнт фінансової залежності (питома вага позикових засобів у загальній сумі капіталу) на кінець звітного періоду має значення вище нормативного, тобто більше 0,85;

- Частка прострочених фінансових зобов'язань у загальній сумі активів підприємства на кінець звітного періоду має значення вище 0,5.

При перевищенні фактичних значень цих коефіцієнтів нормативного рівня ситуація оцінюється як критична, при якій підприємство не зможе розрахуватися за своїми зобов'язаннями, навіть розпродавши все своє майно. Така ситуація може призвести до реальної загрози ліквідації підприємства [47].

Якщо система експрес-діагностики призначена для оперативного виявлення кризових явищ на ранній стадії їх виникнення, то при більш значних масштабах кризового фінансового стану потрібне залучення системи глибокого аналізу.

Фундаментальна діагностика фінансової кризи характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, здійснюваної на основі методів факторного аналізу та прогнозування.

Цілі фундаментальної діагностики фінансової кризи складаються в тому, щоб:

- Уточнити та деталізувати результати експрес-діагностики кризових явищ фінансового розвитку підприємства;
- Перевірити правильність висновків про масштаби кризового фінансового стану підприємства, отриманих у ході попередньої діагностики;
- Надати прогноз зміни факторів, що обумовили фінансову кризу підприємства, та їхнього впливу на розвиток кризової ситуації в подальшому;
- Оцінити потенційні можливості підприємства щодо подолання фінансової кризи [27].

В рамках фундаментальної діагностики, що включає в себе й оцінку ймовірності банкрутства, використовується кілька підходів, заснованих на застосуванні:

- а) Обширної системи критеріїв та ознак;
- б) Інтегральних показників, розрахованих за допомогою:
 - Скорингових моделей;
 - Багатомірного рейтингового аналізу;
 - Мультиплікативного дискримінантного аналізу;
 - Кореляційних моделей;
- в) SWOT-аналізу [25].

При використанні першого підходу, заснованого на застосуванні обширної системи критеріїв та ознак, аналізуються як внутрішні, залежні від діяльності підприємства, так і зовнішні, не залежні від його діяльності, фактори кризового фінансового розвитку підприємства.

Після проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням перерахованих вище показників та спеціальних методів оцінки здійснюється прогнозування подальшого розвитку фінансової ситуації

з урахуванням зміни факторів, що справили негативний вплив на фінансовий стан підприємства.

Далі оцінюється здатність підприємства нейтралізувати фінансову кризу за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу.

Перевагою цієї системи індикаторів можливого банкрутства можна вважати системний і комплексний підходи. До недоліків можна віднести складність оцінки ризику банкрутства та прийняття рішення в умовах різноманіття показників-індикаторів можливого фінансового кризи та відповідних їм критеріїв [25].

Подолати ці недоліки дозволяє застосування моделі скорингового аналізу. Сутність цієї методики полягає в тому, що вона дає змогу отримати інтегральну оцінку фінансової стабільності підприємства, виходячи з фактичного рівня фінансових показників та рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок.

Інтегральна оцінка фінансового стану та ступеня фінансового ризику може бути також дана за допомогою методики багатомірного рейтингового аналізу суб'єктів господарювання, що дозволяє визначити місце підприємства серед конкурентів.

Методика ранжування підприємств за сукупністю показників їхньої фінансово-господарської діяльності складається з таких етапів:

- 1) Вибір і обґрунтування показників для порівняння;
- 2) Підбір підприємств для порівняння;
- 3) Визначення значущості (вагомості) кожного з вибраних показників;
- 4) Проведення процедури рейтингової оцінки спеціальними методами.

Як методи рейтингової оцінки можуть бути використані:

- Метод суми місць;
- Метод стандартизованих коефіцієнтів;
- Таксонометричний метод [33].

Ще одним способом оцінки ступеня впливу окремих факторів на рівень кризового фінансового розвитку підприємства є побудова кореляційних

моделей. За результатами такої оцінки проводиться ранжування окремих факторів за ступенем їхнього негативного впливу на фінансовий стан підприємства.

Досліджувати характер сильних і слабких сторін підприємства в розрізі окремих внутрішніх ендогенних факторів, а також позитивного або негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) факторів, що обумовлюють кризовий фінансовий розвиток підприємства, можна за допомогою SWOT-аналізу.

Для оцінки ймовірності фінансової кризи підприємства за бальною системою може бути використаний метод Джона Аргенти [33].

Згідно з цим методом, дослідження починається з припущень, що:

- а) в організації йде процес, що веде до банкрутства,
- б) цей процес для свого завершення вимагає кілька років,
- в) процес може бути розділений на три стадії: недоліки, помилки, симптоми.

Недоліки. Організації, що скочуються до банкрутства, роками демонструють ряд недоліків, очевидних задовго до фактичного банкрутства.

Помилки. Внаслідок накопичення цих недоліків організації можуть здійснювати помилки, що ведуть до банкрутства (підприємства, що не мають недоліків, не здійснюють помилок, що ведуть до банкрутства).

Симптоми. Здійснені організацією помилки починають виявляти всі відомі симптоми наближення неплатоспроможності: погіршення показників (приховане за допомогою «творчих» розрахунків), ознаки нестачі грошових коштів. Ці симптоми проявляються в останні два або три роки процесу, що веде до банкрутства, який часто розтягується на строк від п'яти до десяти років. Згідно з методом Аргенти, характерним факторам присвоюють певну кількість балів і розраховують агрегований показник – А-рахунок.

При розрахунку А-рахунку конкретної організації необхідно ставити або кількість балів згідно з методом Аргенти, або 0 – проміжні значення не

допускаються. Кожному фактору кожної стадії присвоюють певну кількість балів і розраховують агрегований показник – А-рахунок.

Аналіз діяльності підприємства дозволив виділити три укрупнені групи показників, необхідні для аналізу можливого банкрутства: недоліки в управлінні бізнес-процесом; складові ймовірності настання банкрутства; ризики, що впливають на ймовірність банкрутства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Метод Аргенти-рахунку для прогнозування банкрутства підприємства

Недоліки	Бал по Аргенти
1. Недоліки в управлінні бізнес-процесом	
Директор-автократ	8
Пасивність директора	4
Низька кваліфікація директора чи фінансиста	4
Нестача професійних менеджерів середньої та нижньої ланки	3
Недоліки системи обліку: відсутність основного бюджету та контролю за його виконанням	3
Відсутність прогнозу грошових потоків, бюджету готівки	3
Відсутність системи управлінського обліку витрат	3
Уповільнена реакція зміни технологій, ринків, методів організації праці та т.ін.	15
Максимально можлива сума балів	43
«Прохідний бал»	10
2. Складові ймовірності настання банкрутства	
Висока частка позикового капіталу (від 80 до 100%)	15
Нестача оборотних коштів через швидке зростання бізнесу	15
Наявність великого проекту (у разі провалу проекту підприємство зазнає ризику неспроможності)	15
Максимально можлива сума балів	45
«Прохідний бал»	15
3. Наявність ризиків, що впливають на ймовірність банкрутства	
Погіршення фінансових показників	4
Порушення у сфері поточного обліку	4
Нефінансові ознаки неблагополуччя (погіршення якості, зниження частки ринку)	3
Симптоми кризи: судові позови та скандали	1

Максимально можлива сума балів	12
Максимально можливий бал Аргенти-рахунку	100
«Прохідний бал»	25
Більшість успішних суб'єктів малого бізнесу	5-18
Суб'єкти малого бізнесу, які зазнають серйозних труднощів	35-70

Результати прогнозування можливого банкрутства, з урахуванням аналізованих факторів, наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Прогнозування банкрутства ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» методом Аргенти-рахунку

Недоліки	Бал по Аргенти
1. Недоліки в управлінні бізнес-процесом	
Директор-автократ	
Пасивність директора	
Низька кваліфікація директора чи фінансиста	4
Нестача професійних менеджерів середньої та нижньої ланки	3
Недоліки системи обліку: відсутність основного бюджету та контролю за його виконанням	
Відсутність прогнозу грошових потоків, бюджету готівки	
Відсутність системи управлінського обліку витрат	
Уповільнена реакція зміни технологій, ринків, методів організації праці та т.д.	
Усього балів	7
2. Складові ймовірності настання банкрутства	
Висока частка позикового капіталу (від 80 до 100%)	
Нестача оборотних коштів через швидке зростання бізнесу	
Усього балів	
3. Наявність ризиків, що впливають на ймовірність банкрутства	
Погіршення фінансових показників	
Порушення у сфері поточного обліку	
Нефінансові ознаки неблагополуччя (погіршення якості, зниження частки ринку)	
Усього балів	
А-рахунок	7

Для подолання проблем, які можуть призвести до банкрутства, ми пропонуємо основні процедури антикризового плану (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні процедури антикризового плану

Процедура	Зміст
1. Координація управління	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обґрунтування процедури звітності організації щодо забезпечення необхідної інформації для швидкого прийняття управлінських рішень 2. Чіткий поділ відповідальності співробітників та розуміння своїх обов'язків у кризових ситуаціях
2. Сигнали раннього попередження	<p>Керівництву необхідно визначити:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сигнали для ідентифікації наближення кризи 2. Механізми забезпечення постійного моніторингу
3. Резервна ліквідність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийняття процедур для усунення дефіциту коштів у кризовій ситуації 2. Позначити можливі ключові джерела коштів 3. Обмежити використання готівкових коштів 4. Оцінити вартість альтернативних сценаріїв фінансування та їх впливу на капітал
4. Зміни у структурі активів та пасивів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати можливі варіанти зміни структури активів та пасивів для вирішення криз 2. Оцінити рівень впливу ринків на малий бізнес 3. Уточнити можливість зниження процентних ставок кредиторів
5. Залучення клієнтів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийняти процедури з визначення пріоритетів у відносинах з клієнтами під час кризи 2. Розробити заходи залучення клієнтів (зниження ціни, перегляд асортименту, надання бонусів, знижок, надання додаткових супутніх послуг) 3. Визначити можливі джерела коштів для фінансування (замовлення з передоплати за рахунок максимального зниження ціни)
6. Плани роботи з громадськістю	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити управління зв'язками із громадськістю – реклама, виставки 2. Проаналізувати політику конкурентів та інших учасників ринку, розробити проект можливої співпраці з ними
7. Плани роботи з постачальниками	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оцінити можливість отримання товарних кредитів та збільшення строку оплати заборгованості 2. Знайти можливості прийняття товару на реалізацію 3. Проаналізувати асортимент товарів, що реалізуються.

Виконання зазначених процедур сприятиме зміцненню фінансового та підвищення їх конкурентоспроможності.

Запропонована нижче методика заснована на системі оцінки антикризового управління і дозволяє провести аналіз ефективності

антикризового управління, визначити ефективність управління в динаміці, виявити слабкі моменти в системі управління. В основі запропонованої методики лежить метод експертних бальних оцінок, що дозволяє всебічно оцінити стан підприємств за такими параметрами: результативність і фінансова ефективність, стійкість і адаптивність, інноваційність та інноваційна ефективність, раціональність організаційної структури, керованість і соціальна ефективність, ефективність управління і його економічність. Розглянута процедура дослідження базується на таких принципах: відповідності результатів цілі діяльності, оптимальності орієнтації на результат, адекватності реагування і випереджальних дій, постійної готовності до змін і терміновості реагування, інноваційного розвитку тощо.

Методика оцінки ефективності антикризового управління підприємством складається з трьох етапів.

Перший етап передбачає підготовку до процедур оцінки. Визначається необхідна періодичність оцінки, створюється робоча група, визначаються необхідні ресурси для оцінки. Здійснюється збір всієї необхідної інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, оцінюється повнота і надійність отриманої інформації. Оскільки підприємство виступає одночасно і суб'єктом, і об'єктом антикризових заходів, перший етап, що передбачає підготовку до оцінки, дуже важливий [14].

Другий етап - розрахунково-аналітичний - включає аналіз ефективності антикризового управління підприємством.

У методиці передбачається розрахунок кількісних і якісних показників, які об'єднані в п'ять груп критеріїв ефективності управління (I–V). Кожному показнику присуджується ваговий коефіцієнт відповідно до його значущості. Сума вагових коефіцієнтів по кожній групі дорівнює 1. Кожному показнику присвоюються бали, виходячи з критеріальних значень показників, тенденції їх зміни, а також експертних оцінок співробітників підприємства. Розраховується підсумкова оцінка для кожної групи критеріїв, і потім

підсумкова оцінка ефективності антикризового управління. В результаті вивчення різних методик аналізу було виділено найбільш інформативні коефіцієнти для оцінки результативності і фінансової ефективності діяльності підприємства. Під час розробки цього етапу було використано методику фінансових коефіцієнтів О.В. Єфімової [33].

Відповідно до методики О.В. Єфімової, аналіз балансу та розрахованих на його основі коефіцієнтів слід розглядати як попереднє ознайомлення з фінансовим станом підприємства.

Надалі при внутрішньому аналізі мають широко залучатись дані аналітичного обліку [22].

Таблиця 3.4

Проміжні коефіцієнти ефективності антикризового управління підприємством [10]

Проміжні коефіцієнти ефективності	Показники визначення проміжних коефіцієнтів ефективності
Коефіцієнт ефективності фінансово-господарської діяльності	1. Оцінка результативності та фінансової ефективності. Величина прибутку та показники рентабельності, ліквідність балансу, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність підприємства та капіталовіддача, оцінка ймовірності банкрутства
Коефіцієнт ефективності системи управління підприємством	2. Адаптивність. Стійкість та стабільність підприємства у часі, швидкість реакції керівництва на зміни в навколишньому середовищі, швидкість п
Коефіцієнт ефективності системи управління підприємством	3. Інноваційна ефективність. Якість продукції, періодичність впровадження інновацій, витрати на дослідження, інноваційна ефективність
	4. Соціальна ефективність. Відсутність порушень трудової дисципліни, відсутність плинності кадрів, клімат у колективі, середня заробітна плата, продуктивність праці, коефіцієнт випередження темпу зростання продуктивності праці темпів зростання заробітної плати
	5. Ефективність управління Компетентність та професіоналізм управлінського персоналу, наявність регламентуючих діяльність підприємства документів, стандартів та ін, витрати на управління, коефіцієнт економічності управління

Третій етап – узагальнюючий. Процес оцінки ефективності антикризового управління завершується, проводиться узагальнення

отриманих результатів аналізу роботи підприємства, висуваються пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування підприємства та регулювання механізму антикризового управління [32].

Для узагальнення результатів оцінки застосовується наступний алгоритм:

1. кожному показнику ефективності експертним шляхом присуджується бал (B_i) при порівнянні кожного показника з критеріальним значенням та зі значенням попереднього періоду;

2. розрахунок часткових показників ефективності базується на вагових коефіцієнтах (V_i), які присвоюються значенням у межах групи, і значенням цих показників у балах (B_i) за наступною формулою [38].

$$ЧПЕ_i = V_i \times B_i \quad (3.1),$$

де V_i - вага i -го показника ефективності;

B_i - бал, присуджений i -у показнику оцінками експертів;

3) підсумкова бальна оцінка для i -ї групи критеріїв ефективності розраховується як сума окремих показників ефективності ($ЧПЕ_i$):

$$ОБ_i = \sum ЧПЕ_{i,n} \quad (3.2).$$

Отримання значення підсумкової бальної оцінки дозволяє судити про рівень ефективності управління за групами критеріїв ефективності антикризового управління. Критеріальні межі груп були визначені таким чином, коли показники однієї групи критеріїв ефективності знаходяться на самому максимальному зі своїх власних значень, тоді за групою критеріїв ефективність висока (значення відхиляються від 1 у межах 10%). Подальше зниження значень показників до мінімальних значень критеріальних меж свідчить про збереження ефективності (у межах 30%) або її суттєві втрати (зниження у межах 50%). Так, якщо значення показників ефективності всередині однієї групи критеріїв опиняються за період нижче, ніж визначено їхніми межами, то група критеріїв визнається неефективною і оцінюється балом менше 0,5 (менше 50%);

4) далі проводиться підсумкова оцінка ефективності антикризового управління (ОЕАУ).

Вона розраховується за формулою:

$$OEAY = \sum_{i=1}^n O_{B_i} \quad (3.3),$$

де n – число груп критеріїв ефективності.

Підсумкова оцінка ефективності антикризового управління отримує значення від 0 до 5 балів. Оціночна шкала представлена в таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Критерії оцінки антикризового управління підприємством.

Бальна оцінка ефективності	Характеристика ефективності управління
0-2,5	Неефективне
2,51-3,5	Малоефективне
3,51-4,5	Ефективне
4,51-5,0	Високоєфективне

5) після отримання значення підсумкової бальної оцінки ефективності антикризового управління робляться висновки щодо ефективності антикризового управління підприємством. У разі необхідності проводиться розробка заходів з корекції антикризового управління з урахуванням отриманої інформації про результати діяльності підприємства. Для оцінки ефективності системи управління підприємством береться до уваги специфічність показників фінансової ефективності діяльності підприємства в умовах виробництва. В економічних розрахунках допустима похибка може становити 5-10% [8].

Методика була апробована для оцінки антикризового управління підприємством ТОВ «Львівський радіоремонтний завод». На основі аналізу фінансової стійкості ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» можна охарактеризувати як «відносно стійкий стан підприємства» з великою кількістю позицій, які мають бути піддані коригуванню. У таблиці 3.3 представлені узагальнюючі результати оцінки ефективності антикризового управління ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

Таблиця 3.3

Підсумкові оцінки ефективності антикризового управління ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»

Критерії ефективності	Мах значення	ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»
Фінансова ефективність	1	0,43
Адаптивність	1	0,736
Інноваційна ефективність	1	0,85
Соціальна ефективність	1	0,8
Ефективність управління	1	0,65
Підсумковий показник ефективності антикризового управління	5	3,466

На основі отриманих результатів можна зробити такі висновки. Наразі ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» не має чітко вираженої управлінської стратегії, воно поки що функціонує, але не розвивається. Узагальнюючий показник ефективності за критерієм «ефективність управління» говорить про недостатньо ефективний менеджмент у цьому напрямку. Метою підприємства в сучасних умовах воєнного часу є виживання, діяльність підприємства не спрямована на подальший розвиток і зростання. Підприємство має задовільну фінансову ефективність, тоді як інноваційна ефективність знаходиться на високому рівні.

У майбутньому інвестиції в інновації повинні виправдати себе і окупитися в повному розмірі. Причинами негативних результатів господарської та управлінської діяльності ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» є: відсутність системи моніторингу факторів зовнішнього середовища і господарської діяльності підприємства; регламентованої стратегії розвитку і системи планування, відповідних поточній ринковій ситуації; високий знос основних фондів і відсутність фінансування для їх заміни. Все це зумовлює необхідність розробки та впровадження стратегії антикризового менеджменту на підприємстві ТОВ «Львівський радіоремонтний завод».

Антикризова фінансова стратегія підприємства - система фінансових цілей, а також методів і засобів їх досягнення, що оптимізує поведінку підприємства в умовах спаду в галузі, стійкого зниження основних фінансових показників діяльності підприємства і загрози банкрутства [8].

Можна виділити такі види антикризової фінансової стратегії (рис. 3.1).

Рис. 3.1 – Види антикризової фінансової стратегії (складено за даними [8])

Стратегія згорання зазвичай використовується підприємствами, які мають слабкі конкурентні позиції. У її межах можливі такі альтернативні рішення:

- перетворення підприємства на дочірню фірму свого найважливішого (за обсягами поставок) контрагента з метою продовження своєї діяльності, зменшивши таким чином витрати на маркетинг та інші функціональні сфери і отримавши надійні контракти (в обмін на втрату незалежності);

- розпродаж частини активів широко диверсифікованої компанії, якщо її проблеми пов'язані з незадовільними результатами функціонування окремої бізнес-одиниці або реалізацією неперспективної продукції. Успішний продаж активів може дати кошти для погашення частини боргів;

- ліквідація підприємства, що має найгіршу позицію в галузі, низьку привабливість. Усі активи продаються, і після сплати за зобов'язаннями залишок ділиться між акціонерами [8].

Стратегія виживання передбачає еволюційний розвиток підприємства з урахуванням сформованого становища, тобто плавне, з мінімальними перебудовами, але надійне поліпшення показників, аж до фінансового оздоровлення. Такий підхід зазвичай називають оборонною стратегією, яка використовується в умовах серйозного погіршення економічної діяльності підприємства, в ситуації потенційного банкрутства. Її мета - забезпечення стабілізації діяльності та перехід у подальшому до стратегії зростання.

Стратегія виживання не повинна бути довгостроковою. Ця вимога зумовлює певну специфіку методології формування цієї стратегії: по-перше, на відміну від інших стратегічних альтернатив розвитку ця стратегія у часовому аспекті націлена на якнайшвидшу самореалізацію, по-друге, реалізація плану фінансового оздоровлення в складі стратегічного планування набуває першорядного значення і паритетність функціональних стратегій втрачається [26].

При цьому план фінансового оздоровлення може включати такі основні програми:

- формування нового керівництва, нової команди виконавців і вироблення нової політики функціонування підприємства;
- пошук додаткових фінансових ресурсів, що створюють передумови для реалізації довгострокової програми у сфері фінансів;
- переорієнтування виробництва на задоволення існуючих нині ринкових потреб, перегляд системи товароруку на найближчу перспективу [14]

Загальною вимогою до здійснення стратегії виживання в сфері витрат є необхідність скорочення загальної величини витрат і втрат, зменшення періоду реструктуризації підприємства і розробки системи управління підприємством у реальному часі. Превентивна дія стратегії виживання дозволяє скоротити період реструктуризації.

Стратегія стабілізації та прориву являє собою перехід від оборонної стратегії до наступально-оборонної, що забезпечує поліпшення всіх аспектів

діяльності підприємства за мінімально короткий час і передбачає прагнення до лідируючого становища на ринку, тим самим дозволяючи перейти до стратегії зростання. Ця стратегія реалізується шляхом таких можливих типових варіантів:

- 1) стратегія економії з наміром досягнення швидкого пожвавлення;
- 2) стратегія уповільнення темпів спаду з низькою ймовірністю швидкого пожвавлення;
- 3) стратегія стабілізації, що передбачає довгострокові програми щодо забезпечення збалансованості ринків підприємств [6].

Розглянемо кожен з можливих варіантів докладніше.

1. Стратегія економії використовується в тому разі, коли очікується або починається раптовий неконтрольований і швидкий спад обсягів продажів і прибутку. Найближча мета - зниження темпів падіння обсягів продажів, середньострокова - поліпшення економічного стану підприємства, перспективна - реалізація першої стадії циклу зростання, що включає три фази: ревізію витрат, консолідацію, пожвавлення.

Ревізія витрат характеризується зусиллями керівництва, спрямованими на швидке зниження витрат (скорочення персоналу, накладних витрат, витрат на маркетинг і НДДКР, товарно-матеріальних запасів).

Протягом фази консолідації підприємство розробляє програми пожвавлення економічної діяльності. Завдання підприємства при цьому згруповані наступним чином:

- у сфері управління: розробка загальним керівництвом заходів щодо економії прямих і постійних (особливо адміністративних) витрат та вдосконалення системи управління;
- у сфері маркетингу: зняття з виробництва збиткової продукції, реорганізація системи каналів товароруху;
- у виробничій сфері: пошук резервів за всіма факторами виробництва;
- в галузі НДДКР: скорочення пошукових робіт і переорієнтація на дослідно-конструкторські роботи, які дають швидку віддачу;

- у сфері фінансів: координація всіх зазначених функціональних програм економії з метою максимізації системного економічного ефекту.

Для фази пожвавлення характерний перехід від оборонної стратегії до наступальної, конкретизація дій у сфері маркетингу і фінансів.

2. Реалізація стратегії уповільнення темпів спаду зазвичай триває кілька років. У загальних рисах ця стратегія схожа зі стратегією економії витрат. Водночас тривалий спад обсягів продажів і прибутку вимагає більш рішучих заходів у відповідь на структурні зрушення в економічній діяльності підприємства. Для цього необхідні програми модернізації основних фондів, оновлення продукції, а отже, програма додаткових інвестицій. Особливість цієї стратегії - ефект накопичення фінансових ресурсів для реструктуризації підприємства.

3. Стратегія стабілізації застосовується в разі, коли функціонування підприємства зазнає сильних коливань. У короткостроковому періоді ця стратегія передбачає переорієнтацію системи «продукт-ринок» таким чином, щоб згладити коливання на окремих ринкових сегментах, тим самим стабілізуючи діяльність підприємства в цілому. За відсутності очікуваного ефекту стабілізації в довгостроковому періоді керівництво може запланувати перехід на виробництво іншої продукції, наприклад за рахунок різних придбань і поглинань, а також ліквідації зайвих і збиткових виробництв [10].

Реалізація стратегії зростання, або наступальної стратегії, вимагає високої кваліфікації менеджерів, великої організаторської роботи і орієнтована на досягнення довгострокових цілей.

Для її реалізації необхідні:

- ефективний інноваційний процес, проведення досліджень, застосування нових технологій;
- співробітники творчого складу розуму;
- добре знання ринку, що визначається наявністю розвиненої системи маркетингу [10].

Використання наступальної стратегії не може початися негайно. Водночас від колективу підприємства та від амбіцій керівництва залежить, як швидко воно зуміє перейти від положення імітатора, що використовує чужі результати технологічного розвитку, до наступальної стратегії, заснованої на власних творчих можливостях. Підкреслимо, що наступальна стратегія ґрунтується на серії інновацій і вимагає максимальних зусиль керівництва і коштів.

Проведене дослідження дозволяє говорити про те, що наразі підприємству ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» доцільно звернутися до стратегії стабілізації, яка відповідає умовам воєнного часу і поточній фінансово-економічній ситуації на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Метою дослідження було обґрунтування теоретичних положень і методологічних підходів до формування антикризового фінансового управління на промислових підприємствах, а також розробка методичних і практичних рекомендацій щодо розвитку системи антикризового фінансового управління.

У ході дослідження встановлено, що наразі опубліковано багато робіт, присвячених питанням як антикризового, так і фінансового, управління промисловими підприємствами. Водночас багатьом питанням зазначеної проблеми донині не приділялося належної уваги або вони виявилися недостатньо опрацьованими. Так, залишається досить широким спектр поглядів на саме поняття «антикризове фінансове управління», що, своєю чергою, ускладнює визначення і розробку конкретних заходів та управлінських дій у період перебування суб'єктів господарювання в умовах фінансової кризи.

Таким чином, недостатня розробленість багатьох аспектів проблеми антикризового фінансового управління на промислових підприємствах, її теоретична і практична значущість зумовили вибір теми, коло питань, що потребують вивчення, мету і завдання дослідження.

Реальна практика показує, що кризові явища у виробництві, фінансовій сфері, недостатній розвиток інфраструктури створюють певні труднощі в управлінні фінансами промислових підприємств. Головною умовою їхньої стійкості та стабільності є здатність своєчасного передбачення і реагування на перші ознаки виникнення кризового стану. Для того щоб виживати і розвиватися в цьому середовищі, підприємствам необхідно використовувати режим антикризового фінансового управління, здатний забезпечити передбачення, запобігання і подолання кризових ситуацій і водночас дозволяє утримувати стабільне їхнє функціонування.

Для підвищення ефективності антикризового фінансового управління обов'язковим стає формування його системи, адекватної ринковим механізмам і відкриває перед промисловими підприємствами можливості для вибору управлінських рішень.

У цій роботі проведено аналіз сучасного стану та перспектив антикризового фінансового управління підприємствами (на прикладі ТОВ «Львівський радіоремонтний завод»). В результаті проведеного аналізу встановлено, що в досліджуваному періоді діяльність не можна охарактеризувати однозначно. З одного боку на підприємстві більш ніж у два рази зросла виручка від продажів, однак, з іншого боку на 36 % збільшилася собівартість продукції. Чистий прибуток у досліджуваному періоді зріс всього на 4,5% при тому, що порівняно з 2023 роком прибуток ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» знизився на 3,7%. Таким чином, значне зростання собівартості продукції значною мірою впливає на показники прибутку.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що вартість основного капіталу зросла на 222,0%, тобто більш ніж удвічі, що свідчить про проведену на підприємстві модернізацію основних засобів виробництва. У структурі основного капіталу підприємства також відбулися зміни - на 18,0% зменшилася питома вага будівель і споруд, на 7,1% зросла частка машин і обладнання, на 9,0% зросла питома вага транспортних засобів, на 2,0% - інших основних фондів. Розраховано, що за винятком будівель і споруд інші елементи основного капіталу перебувають у стадії постійного оновлення. Середній вік елементів основного капіталу становить: 2022 рік - 8.1 року; 2023 рік - 7.6 року; 2024 рік - 7.1 року.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє говорити про те, що ЧП Батова має сучасну техніку, яка, по суті, є новою і дає можливість вирішувати цьому підприємству складні виробничо-технічні завдання.

Встановлено, що на тлі зростання основного капіталу на підприємстві відбуваються процеси, що знижують ефективність його використання. Про

це, зокрема, говорить той факт, що показники рентабельності (прибутковості) основного капіталу низькі, на кожну гривню основного капіталу припадає від 8 до 5 копійок прибутку, при цьому ці показники мають тенденцію до зниження.

Ситуацію, що склалася на підприємстві, можна описати так: високі показники розвитку основного капіталу, його модернізація і оновлення не призводять до значного зростання прибутку, що показує - на досліджуваному підприємстві є суттєві проблеми в плані використання основного капіталу, реалізації його економічного потенціалу.

Визначено перелік заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві. Ці заходи зосереджені в сферах: зниження витрат на ремонт машин і обладнання, підвищення якості ремонту; скорочення простоїв; підвищення кваліфікації персоналу.

Розраховано економічну ефективність запропонованих заходів, в результаті розрахунків встановлено, що в результаті пропонованих заходів обсяг випуску продукції зросте в 4,8 разу, а ефективність цих заходів становитиме 2,05%.

Таким чином, проведена робота дозволяє говорити про те, що навіть за вкладення незначних ресурсів у підвищення ефективності управління основним капіталом, підприємство ТОВ «Львівський радіоремонтний завод» може отримати на кожну вкладену гривню віддачу в розмірі 48 коп., що дозволяє говорити про ефективність запропонованих заходів.

В результаті дослідження було запропоновано методику для оцінки ефективності антикризового управління підприємством. Розроблена методика спирається на розрахунок показників з урахуванням впливу галузевих зовнішніх і внутрішніх чинників при використанні експертних оцінок. Апробація методики показала її доречність при оцінці системи управління сучасного підприємства в умовах кризи. Методика дозволяє оцінити здатність аграрного підприємства до сталого розвитку на етапах реалізації кризового процесу залежно від ефективного використання

внутрішніх ресурсів, що дає змогу виявити та реалізувати приховані резерви антикризового управління. Розроблена методика оцінки антикризового управління підприємством може бути застосована в сучасних умовах функціонування підприємств, оскільки враховує специфічні чинники функціонування підприємств промисловості в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М., Свередюк К.С., Омеляненко Д.О. Антикризове фінансове управління підприємствами в сучасних умовах. *Вісник Університету банківської справи*, 2019, № 3. С. 51–57.
2. Аляшенко О.В., Вершиніна Д.І. Антикризове фінансове управління як основа діяльності підприємств водопостачання та водовідведення в умовах невизначеності. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2023, №9. С. 138-145.
3. Ареф'єв С.О., Цзіфань Ч. Особливості антикризового управління підприємством в системі стратегічних імператив. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7425/1/20170330_Cluster_P314-325.pdf
4. Астахова Н.О., Семиовця О.А. Антикризове фінансове управління комунальних підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 2019, № 10. С. 4-19.
5. Афанасьєва О.Б. Методологічне підґрунтя реалізації системного підходу до антикризового управління. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка*, 2021, № 1. С. 138-144
6. Безус П.І., Безус А.М., Кальний С.В. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. К.: Акад. муніцип. упр., 2019. 212 с.
7. Бедринець М.Д., Ліснічук О.А., Довгань Л.П. Фінансова діагностика: навч. посіб. Ірпінь: УН-т ДФС України, 2021. 298 с.
8. Баронос В.Г., Плікус І.Й., Соколенко Л.Ф. Антикризове фінансове управління у підприємстві. Підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 280 с.
9. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: підручник, 2-е вид., доп. К.: Ника-Центр, 2021. 655 с.
10. Бланк І.О., Ситник Г.В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ: КНТЕУ, 2018. 791 с.

11. Бондаренко С.А., Дроздова В.А. Антикризове фінансове управління, як умова відновлення фінансової рівноваги виноробного підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*, 2018, № 3(3). С. 37-44.
12. Бугай В.З., Бурка М.Г. Життєвий цикл як інструмент антикризового управління підприємством. *Економіка і суспільство*, 2020, № 12. С. 198–202.
13. Ватченко Б.С., Шаранов Р.С. Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*, 2022, №182. С. 38 – 43.
14. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с.
15. Волкова Н., Степанко О. Прогнозування ризику настання банкрутства на підприємстві. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2022, № 2 (02). С. 173-178.
16. Ганечко І.Г. Фінансовий менеджмент: методика розв'язання практичних завдань. Навчальний посібник. К.: КНТЕУ, 2020. 243 с.
17. Гой В.В., Васильєв О.В. Антикризове управління корпоративними підприємствами: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*, 2018, № 8. С. 26–34.
18. Гудзь О.Є. Формування стратегії антикризового управління підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 2019, № 2. С. 4–10.
19. Дакуніна К.І. Антикризове управління підприємством: сутність поняття та функції. *Причорноморські економічні студії*, 2018, Вип. 36. С. 113–116.
20. Діденко Є.О., Фесюн А.С. Теоретико-методичні засади антикризового управління підприємствами. *Економіка та держава*, 2020, № 11. С. 90–96.
21. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
22. Запорожець А.В., Федоренко А.Е., Якименко О.В., Воронина О.О., Рибак А. І. Сучасні аспекти антикризового фінансового управління

промисловими підприємствами. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2021, № 4(31). С. 163–172.

23. Звягінцева О., Рябенко Г., Верланов О., Клименко С. Антикризове фінансове управління підприємством: теоретичний аспект. *Сталий розвиток економіки*, 2024, №1(48). С. 125-128.

24. Івченко Є.А., Мартинов А.А., Мартинова Л.В. Передумови формування системи антикризового управління на промислових підприємствах. *Економіка. Фінанси. Прав*, 2021, № 5/2. С. 5–13.

25. Квасовський І.О., Кнейслер О.В., Ніпіаліді О.Ю. Фінансовий менеджмент: підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 478 с.

26. Кулик А. В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2020. 452 с.

27. Лапіна І.С., Гончаренко О.М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2019. 313с.

28. Левкович О. В., Яковенко О. В. Антикризове фінансове управління підприємством. *Ефективна економіка*, 2024, № 2. С. 1-17.

29. Литовченко О. Ю., Топоркова О. В. Структурно-функціональна модель антикризового фінансового управління підприємством. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна*, 2020, Вип. 98. С. 108–114.

30. Ліснічук О. А., Виноградова Є. В. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2018, Вип. 33. С. 111-116

31. Мороз О. С. Основи бізнесу: навчальний посібник. Запоріжжя, ЗНУ, 2021. 372 с.

32. Носирєв О.О., Дядюра М.І. Інформаційно–аналітичне забезпечення фінансового планування діяльності промислових підприємств. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*, 2020, № 1. С. 44-50.

33. Отенко І.П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Харків, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 172 с.
34. Парошин О.С. Система антикризового управління як підґрунтя попередження кризових явищ на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021, № 9. С. 40–45.
35. Петрук О.М., Полчанов А.Ю., Ніколаєнко С.М., Дячек С.М. Антикризове фінансове управління страховими компаніями. *Ефективна економіка*, 2023, № 4. С. 30-35.
36. Синчак В.П., Крушинська А.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр-я. та права, 2018. 503 с.
37. Сова О.Ю., Морозов Є.Ю. Сучасна парадигма антикризового управління підприємством. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління, 2020, Т. 31(70), № 2(2). С. 43-47.
38. Сороківська М.В., Юсипович О.І. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 281 с.
39. Соболева Г. Формування антикризової політики управління підприємством. *Економіка та суспільство*, 2022, № 41. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1567>
40. Телешун С.О. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні : навчальний посібник. К.: НАДУ, 2019. 168 с.
41. Тридід О. М., Азаренкова Г.М., Біломістний О.М., Орехова К.В. Фінансовий менеджмент у запитаннях та відповідях: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 382 с.
42. Тульчинський Р.В., Кириченко С.О., Ружицький А.В., Салоїд С.В. Стратегічні аспекти формування системи антикризового управління підприємством. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021, №9. С. 15–19.
43. Фінансовий менеджмент: підручник / За наук. ред. проф. С. В. Князя. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 223 с.

44. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2020. 253 с.
45. Хацер М. В. Антикризове фінансове управління на підприємстві: сутність, характеристика та механізм здійснення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*, 2019, Т. 30(69), № 1. С. 71-77.
46. Хринюк О.С., Агапова А.І. Антикризове фінансове управління як спосіб запобігання банкрутства підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*, 2020, № 1. С. 23-28.
47. Химич І., Різник Н. Фінансово-економічний аналіз підприємства: основа прогнозування позитивних результатів за кризових умов. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 2024, Vol. 3, №. 1. pp. 62-71.
48. Шаранов Р.С. Алгоритм антикризового управління підприємства. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2021, Вип. 6 (39). С. 288–296.
49. Шевченко Н.В., Мельник С.І. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.
50. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2019. 375 с.
51. www.ukrstat.gov.ua > [index.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/index.htm). Державна служба статистики України.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Показники та формули розрахунку даних, наведених у роботі

Назва коефіцієнта	Формула розрахунку	
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фy}} =$	$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові кредити та позики}}{\text{Валюта балансу}}$
Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{\text{фн}} =$	$\frac{\text{Власний капітал і резерви}}{\text{Сумарні активи}}$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{кзк}} = \frac{\text{Розмір позикового капіталу}}{\text{Загальна величина фінансових ресурсів підприємства (валюта балансу)}}$	
Коефіцієнт маневреності	$K_{\text{мсс}} =$	$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{\text{фз}} = \frac{\text{Загальна величина фінансових ресурсів підприємства (валюта балансу)}}{\text{Джерела власних коштів (власний капітал)}}$	
Коефіцієнт капіталізації	Коефіцієнт $K_{\text{к}}$ капіталізації показує співвідношення позикових коштів та сумарної капіталізації	
Коефіцієнт співвідношення власних та позикових коштів	$K_{\text{сз}} = \frac{\text{Загальна величина власних коштів}}{\text{загальна величина позикових коштів}}$	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	$K_{\text{звok}} = \frac{(\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи})}{\text{Оборотні активи}}$	
Коефіцієнт загальної платоспроможності	Коефіцієнт загальної платоспроможності = $\frac{\text{Активи підприємства (за вирахуванням боргів засновників та оціночних резервів)}}{\text{Зобов'язання підприємства}}$	
Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{\text{пл}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	
Коефіцієнт термінової ліквідності	$K_{\text{сл}} = \frac{\text{Короткострокова дебіторська заборгованість} + \text{Короткострокові фінансові вкладення} + \text{Кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{\text{ал}} =$	$\frac{\text{Кошти} + \text{Короткострокові фінансові вкладення}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	$K_{\text{оsa}} = \frac{\text{Виторг від продажів}}{\text{Середня вартість активів}}$	
Тривалість обороту сукупних активів, днів	Тривалість обороту оборотних активів = $\frac{\text{Середні залишки оборотних активів}}{\text{Виручка (нетто) від продажів}}$.	
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	Коефіцієнт оборотності необоротних активів = $\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня вартість необоротних активів}}$	
Тривалість обороту необоротних активів, днів	Тривалість обороту позаоборотних активів = $\frac{\text{Середні залишки поза оборотними активами}}{\text{Виторг (нетто) від продажу}}$.	
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_{\text{оoa}} =$	$\frac{\text{Виторг нетто від продажів}}{\text{Запаси та ПДВ}}$
Тривалість обороту оборотних активів, днів	Тривалість обороту позаоборотних активів = $\frac{\text{Середні залишки оборотних активів}}{\text{Виручка (нетто) від продажів}}$.	
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{\text{оск}} =$	$\frac{\text{Обсяг реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$

	капіталу
Тривалість обороту власного капіталу, днів	Тривалість обороту капіталу = Середньорічна вартість капіталу * 365 / Чиста виручка від продажу
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	Коефіцієнт оборотності позикового капіталу = Виторг від продажу / Середня величина позикового капіталу
Тривалість обороту позикового капіталу, днів	Тривалість обороту позикового капіталу = позиковий капітал * 365 / Чиста виручка від продажів
Коефіцієнт рентабельності продукції	$K_{рп} = \text{Прибуток до оподаткування} / \text{Повна собівартість проданих товарів} * 100\%$
Коефіцієнт рентабельності продажів	$K_{рп} = \text{Прибуток від продажів} / \text{Виручка від продажів} * 100\%$
Коефіцієнт рентабельності сукупних активів	$K_{рса} = \text{Чистий прибуток} / \text{Сума активів}$
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	$K_{рва} = \text{Чистий прибуток} / \text{Сума необоротних активів}$
Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	$K_{роа} = \text{Чистий прибуток} / \text{Сума оборотних активів}$